teknik
güç
İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yayın Organıdır
YIL — 1 SAYI : 11 1 KASIM 1972

BAŞYAZI

ANA KAYNAK

İzzettin SİLİER

Son Sıkıyönetim ilân edildiğinde en çok sevinen meslektaşlarımız bile bizi gördüklerinde, endişe ile, soruyorlar :

— Korkmuyor musunuz?

Ben hukukçu bir meslektaşınız olarak, özellikle hukuka saygının savunucusuyum; Türk kanunlarının hükümlerine yürürlükte kaldıkça uymanın şart olduğunu düşünürüm. Suç sınırlarında dolaşarak, kahramanlık taslamak gibi amaçlarım da yok. Ama meslek kuruluşunun yöneticisi olmanın verdiği sorumlulukla bazı konularda uyarma yapmak, ses vermek zorunluluğunu da duyuyorum. Başkansam cesaretle konuşmalıyım. Örgütler susmak için değildir...

Geçen hafta Anayasa Mahkememizin üstüste iki kararı yayınlandı. Yüksek Mahkeme, Sendikalar Kanununun ve Sıkıyönetim Kanununun bazı maddelerini Anayasaya aykırı bularak iptal etti. Hem de hangi Anayasaya, 1961 Anayasasına değil, değiştirilmiş Anayasaya... Bunun ne demek olduğu kararlar okununca çok iyi anlaşılıyor : 1961 Anayasasının 11 nci maddesi, öylesine bir genel madde anlamı verilerek değiştirildi ki, artık Türkiye'de Parlamentonun istediği gibi kısıtlıyamıyacağı tek bir özgürlük kalmamıştır. Ne düşünce özgürlüğü, ne basın özgürlüğü, ne mesken dokunulmazlığı, ne mülkiyet. Tek bir sınır bildiriyor yeni Anayasa : Özgürlüğün özüne dokunmak; yani özgürlüğü adeta yok etmek sınırı.

Şimdi bu Anayasa değil, 1961 Anayasası yürürlükte iken çıkmış, iki çok önemli kanunun, çok önemli maddeleri iptal ediliyor. Yani parlamentoya, «Sen özgürlüğü yok etmişsin, Anayasa düzenini ortadan kaldırmışsın» denmek isteniyor. Ya 1961 Anayasası yürürlükte bulunsaydı diye düşünmek ister misiniz? Kararların sonunda karşı oy yazıları da yayınlanmış durumda. Her hukukçu bu gerçeklerden kolayca şu neticeye varabilir : Eğer kanunların yürürlükte bulunduğu günkü Anayasaya uyulmuş olsaydı, Parlamentodan bu kanunlar çıkmazdı.

Bu Sendikalar Kanununun hikâyesini biraz hatırlayalım : Bu kanun tasarısı, Mecliste komisyonları hızla geçerken, hukukçu ve sendikacılar, bu olumsuz gidişi durdurmak için bütün yetkililerle temas imkânları aradılar. Etkili olamadılar. Son çare olarak gösteri yürüyüşlerine başvuruldu. 16 Haziran 1970 tarihli gazetelerde çıkan bildirimde aynen şu cümleler vardı :

«Çalışanlar için serbestçe Sendika ve Sendikalar Birliği kurmak, Anayasa ile elde edilmiş en önemli haktır. Bu hakkı böylesine kısıtlamak, Anayasayı ortadan kaldırmak teşebbüsüdür. Vatandaşların Anayasaya aykırı kanunlara uymaları mecburiyetleri yoktur. Parlamentodaki tasarı bugünkü haliyle çıkarsa, uygulanamıyacaktır.»

Şimdi bu sözlerimi Yüksek Mahkeme müeyyidesini uygulayarak aynen tekrarlıyor. Halbuki ne yapılmıştı o günlerde? Gösteri yürüyüşleri isyan sayılmış, sıkıyönetim ilân edilmişti. Sıkıyönetimden sonra mahkemeye verilenlerin hemen hepsi beraat etmişti. Bizim o sene kullandığımız cümle şu idi :

«Türkiye'de uydurma sebeplerle Sıkıyönetim ilân etmek yolunun açık olduğu meydana çıkmıştır.»

Sıkıyönetim Kanunu da 1961 Anayasasının yürürlükte olduğunun söylendiği devrede çıkarıldı. Dahası var, kanun çıkarılmadan, sanki varmış gibilerden uygulandı. Sonradan Anayasa tanınmıyacak şekilde değiştirilmiş olduğu halde Anayasa Mahkememiz, «Savaş halinde dahi özgürlükler ortadan kaldırılmamalıdır» diyerek bu kanunun en önemli maddelerini iptal ediyor; 15 üyenin 7'si başka maddelerin de iptali gereğini savunuyor.

Devlet adamı niteliğinin ilk şartı hukuka saygının önemini kavramaktır. Hukuka saygı göstermeyenler, başkalarının saygı göstermesini isteyemezler; anarşinin asıl kaynağı bu saygısızlıktır. Memleketimizde son senelerde, en usta mizahçının dahi düşünemiyeceği kadar keskin çizgili olaylar oldu. Bunlar açık veya gizli elbette tartışılacaktır. Konuyu bir hesap sorma veya hınç çıkarmak vesilesi halinde ortaya koydukça milletçe gitgide daha büyük zararlara uğrıyacak görünüyoruz. «Ben yaparım, olur!» «Ktiabına uydurunuz!» «Şer'i hilesini bulalım!» geleneğimizi bırakmalıyız.

Şimdi bana «korkuyor musunuz?» diyenlere cevap vereyim : Korku insanlara ait bir duygudur ve ben de bir insanım. Ama korku Devlet hayatı için iyi bir temel değildir ve insanı insan yapan başka bir çok duygular vardır.

DIŞ YARDIM VE KALKINMA

Dünya Bankası Başkanı McNamara'nın oldukça ilginç bir konuşmasını 7. sahifemizde aynen yayınlıyoruz. Okuyucularımızın dikkatine sunarız.

İskenderun Demir-Çelik sözleşmeli mühendis çalıştırıyor

Mühendislere ayda 5-12 bin lira ücret ödenecek

Yan ödemelere rağmen personel kanunu sınırları içinde mühendis bulunamaması üzerine İskenderun Demir Çelik tesisleri inşaatında sözleşmeli eleman çalıştırılmasına karar verilmiştir.

Bu hususta Bakanlar Kurulu 16.9.1972 günlü toplantısında 7/5092 sayıyla bir karar almış ve İskenderun Demir çelik İnşaat larında aylık 12 bin lira brüt ücretle 4, aylık 11 bin lira brüt ücretle 15, 9 bin lira brüt ücretle 15, 8 bin lira brüt ücretle

(Devamı Sayfa 6. da)

Odamızın 2 gün süreli "Kazıklı Temeller,, Sempozyumu sonuçlandı

Odamız tarafından düzenlenen «Kazıklı Temeller» Sempozyumu 16 ve 17 ekim günleri İ.T.Ü. Maçka Mühendislik Mimarlık Fakültesi konferans salonunda yapılmıştır.

Üyelerimiz tarafından ilgiyle izlenen sempozyumun birinci gününde Oda Başkanının açış konuşmasından sonra Ord. Prof. Hamdi Peynircioğlu tebliğini sunmuş, daha sonra ise kazıklı temeller konusunda daima önde rol almış olan İngiliz İnşaat Mühendisleri Odası Kazıklı Temeller Ko-

(Devamı Sayfa 6. da)

DEVLET SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN MÜHENDİS VE MİMARLARLA

YAN ÖDEMELER

KONUSUNDA BİR TOPLANTI DÜZENLENDİ

Devlet Dairelerinde, İktisadi Devlet Teşekküllerinde ve Belediyelerde çalışan teknik elemanların ücret ve yan ödemelerle ilgili problemlerini saptamak ve bir çözüm yolu bulmak için 17 Ekim 1972 günü Odamız İstanbul Şubesi binasında Gemi, Makina, Elektrik, Ziraat Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, TÜTED (Türkiye Teknik Elemanlar Derneği) ve Odamız İstanbul Şubesi tarafından bir toplantı düzenlenmiştir. Bizzat Bölge veya İl Müdürlükleri kanalıyla yapılan çağrıya ne var ki bazı müdürler karşı çıkmışlar ve dairelerinde çalışan teknik adamların toplantıya katılmalarını engellemişlerdir.

Bir kaç milletvekilinin, teknik elemanların personel kanunu kapsamı dışına çıkarılması konusunda teşebbüslerde bulundukların haber alınması üzerine yaplan bu toplantı, kamu kesiminde çalışan teknik elemanlarca büyük bir ilgiyle karşılanmış ayrıca problemlerin bir kere daha saptanması ve irdelenmesi bakımından çok yararlı olmuştur.

Toplantı sonunda, bu konuda

(Devamı Sa. 11 de)

—o★o—

İnşaatçılar Dernekleri Ortak Belge düzenine karşı çıkıyorlar

İstanbul İnşaatçılar Derneğinin isteği üzerine, Şubemizle Mimarlar Odası İstanbul Şubesi'nin hazırladığı ve 13 Kasım 1972 gününde yürürlüğe girecek olan ORTAK BELGE DÜZENİ hakkında bilgi vermek ve yöneltecekleri soruları cevaplandırmak üzere İstanbul ilindeki üç «İnşaatçılar Derneği» temsilcileri iki şube tarafından Mimarlar Odası İstanbul Şubesine davet edilmişler ve 24 ekim salı günü ortak toplantı yapılmıştır.

Gerekli bilgiler verilip açıklamalar yapıldıktan sonra derneklerin sözcüleri, bu düzeni hazırlarken ilgileri dolayısıyla kendileriyle de görüşülüp uyum sağlamadan uygulamaya geçişi eleştirmişler ve bu uyumu sağlamak üzere uygulamanın ertelenmesini istemişlerdir.

Kendilerine belge uygulamasının, mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin kalitesini yükseltmek ve bunun yanında hizmetin asgari değer karşılığını karşılayacak olan asgari ücret tarifelerini gerçekleştirmek amaçlarına yönelen ve disiplin kuracak olan bu düzenin Oda ve üye ilişkileri çerçevesinde bulunduğu hatırlatılmış ve uygulamada bir ertelemenin söz konusu olamıyacağı bildirilmiştir.

Dernek temsilcileri, böyle bir cevapla karşılaşacaklarını önceden bilmekle beraber küçük bir umutla bu toplantıya geldiklerini ve düzene karşı tedbir alacaklarını belirterek toplantıdan ayrılmışlardır.

ÇOK ÖNEMLI

ROZET YARIŞMASI

— İnşaat Mühendisleri Odasından —

Oda üyelerimiz için bir rozet yarışması açılmıştır.

Yarışmada 1. ye 5.000,— 2.ye 2.500,— 3. ye 1.000.— ve 1. mansiyona 500,— 2. mansiyona 500,— 3. mansiyona 500,— lira ödül verilecektir.

Yarışmaya katılacaklar Yarışma Şartnamesini Ankarada Odamız Merkezinden, İstanbul ve İzmirde Şubelerimizden bedelsiz olarak alabilecekleri gibi isteyenlere posta ile de gönderilebilir.

Adres : İnşaat Mühendisleri Odası Selânik Caddesi 19/1 — ANKARA

Tel : Ankara : 12 13 69 İstanbul: 48 36 42 İzmir: 37 33 7

RECAİ SEÇKİN DE VEFAT ETTİ

(Baştarafı sayfa 12 de)

mından zorunlu değildir; sıkıyönetim komutanı herhangi bir askerî birliğe komuta etmekte olan yüksek rütbeli bir komutandır. Bundan dolayı sıkıyönetim dolayısiyle özel askerî mahkemeler kurulmasının zorunlu olduğu yolundaki çoğunluk gerekçesi doğru sayılamaz.

Açıklanan gerekçelerle tartışma konusu fıkranın iptali gerekir.

4 — 1402 sayılı Yasanın 11. maddesinin 2. fıkrası : Bu fıkra, kuruluşu, ilkesi, yukarıki 3. bentte açıklanan nedenlerden ötürü, Anayasa'ya aykırı bulunan sıkıyönetim mahkemelerinin hâkimlerinin atanmasına değgin kuralları kapsadığı için orada bildirilen kurallara aykırıdır. Bundan başka bu kural, hâkimlerin atanmasının Genelkurmay Başkanlığına ve Millî Savunma Bakanlığına bağlı kişilerden oluşan bir kurulun kararına bağlı tutulmuş olması dolayısiyle Anayasa'nın değişik 138. maddesinin 5. fıkrasındaki mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik güvencesi ilkelerine dahi aykırı düşmektedir; gerçekten, Anayasa'nın sözü edilen maddesinin anılan fıkrasında askerî yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, askerî savcı olan askerî hâkimlerin yanında bulundukları komutanlarla ilişkilerinin, mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik güvencesi ve askerlik işlerinin gereklerine göre yasa ile düzenleneceği bildirilmiştir. Burada Anayasa'nın 2. maddesindeki insan haklarına bağlı hukuk devleti ilkesi ışığı altında bir yoruma gidilmesi gereklidir. Anayasa koyucu, askerî mahkemeleri mahkemelerin bağımsızlığı ilkesiyle, askerî hâkimleri dahi hâkimlik güvencesiyle donatmayı düşündüğüne göre bu mahkemelerin de Anayasa'nın 132. maddesinin 1. fıkrası gereğince yalnızca Anayasa'yı, yasalara, hukuka ve vicdan kanılarına dayanarak yargıya varmalarını, bu sayılanlardan başka her hangi olay veya durumun onların yargılarını etkilememesini istemiş demektir. Mahkemelerin bağımsız ve hâkimiyetlerin güvenceli olmalarının ilk koşulu ise, mahkemelerin kuruluşu ile hâkimlerin özlük işlerinin yürütmenin etki alanı dışında tutulmasıdır.

Askerlik işlerinin özellikleri, hiç bir zaman, askerî hâkimlerin özlük işlerinde veya yargılamalariyle yargıya varmalarında, komuta zincirinin, Genelkurmay Başkanlığının ya da Millî Savunma Bakanlığının doğrudan ya da dolaylı biçimde etkili kılınmalarını haklı göstermez.

Kaldı ki uluslararası bir takım kurallarda da belirtildiği gibi, herkesin güvenceli hâkimlerden kurulu bir mahkemede yargılanmasını istemek dahi insan haklarındandır ve Anayasa'nın 2. maddesi uyarınca Türk devleti insan haklarına dayanan bir hukuk devletidir. Şunu da tekrarlayalım ki (Yukarıda da açıklandığı üzere) Anayasa'nın 124. maddesi kurallariyle Anayasa ilkeleri dışında bir yönetim öngörülmüş olmayıp Anayasa'nın gerek özgürlüklere, gerekse genel ilkelere ilişkin bütün kuralları sıkıyönetim döneminde dahi yürürlüktedir.

Sıkıyönetim dönemi, nitelikçe olağanüstü bir dönemdir. Toplum yaşamında kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin olağanüstü dönemlerde hiç değilse olağan dönemdeki gibi korunması, halkın Devlete karşı güveni açısından özellik gösterir, çünkü kamu oyu, olağanüstü dönemlerde olağan dönemlerdekinden daha çok duyarlıdır ve Devlet halkın desteğine olağan dönemlerdekinden daha çok gereksinme (ihtiyaç) duymaktadır.

Sıkıyönetim mahkemelerinin idareye bağlı kişilerden oluşan bir kurulca seçilmesi, sıkıyönetim denilen olağanüstü yönetimin zorunlu kıldığı bir tedbir niteliğinde de sayılamaz. Sıkıyönetim mahkemelerinin kuruluşça bağımlı durumda bulunmasının sıkıyönetim ereklerine varılma açısından herhangi bir yararı da düşünülemez. Kural, bu açılardan, Anayasa'nın 124. maddesiyle yasa kurallarının kamu yararına dayanılarak konulmasını gerektiren hukuk devleti ilkesine aykırılığı yüzünden 2. maddesi kuralına dahi aykırıdır.

Sıkıyönetim mahkemeleri ni kurma yetkisi, onları kaldırma yetkisini de içerir; çünkü idare hukukunun genel kurallarına göre bir örgütü kurmaya yetkili olan yer, onu kaldırmaya da yetkili sayılır.

Mahkemelerin idarenin uygun görmesine göre kaldırılabilmesi dahi, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik güvencesi ilkeleriyle bağdaştırılamaz; buna ilişkin kuralın bu yönden dahi iptali gerekir; çünkü idarenin kendi düşüncesine göre her an kaldırabilecek olan bir mahkemenin, hukuk kuralları ve vicdan kanısı dışında hiç bir etki altında kalmaksızın karar verebileceğine yurttaşlar kolay kolay inanamazlar ve böylece o mahkemenin özünde yansızca verilmiş kararları bile kamu gözünde kuşku ile karşılanır. Gerçekten de kaldırılması yalnız idarenin yetkisi içinde bulunan bir mahkemenin etki altında sayılacağı kabul edilerek Anayasa'nın değişik 144. maddesinin 4. fıkrasındaki (Bir mahkemenin veya bir hâkimin kadrosunun kaldırılması veya bir mahkemenin yargı çevresinin değiştirilmesi Yüksek Hâkimler Kurulunun uygun görmesine bağlıdır.) kuraliyle adliye mahkemeleri ve hâkimleri için çok yerinde bir tedbir öngörülmüştür.

Buna benzer bir kuralın ve Yüksek Hâkimler Kuruluna benzer bir kuruluşun Anayasa'da askerî mahkemeler için öngörülmüş olmadığına dayanılarak bu mahkemelerin idarenin uygun görmesine göre kurulup kaldırılabileceği ileri sürülemez; çünkü Anayasa koyucu Anayasa'nın değişik 138. maddesinin 5. fıkrasında askerî mahkemelerin kuruluşunu, işleyişini ve askerî hâkimlerin özlük işlerini mahkemelerin bağımsızlığı, hâkimlik güvencesi ve askerlik işlerinin gereklerine göre düzenlenecek yasa kurallarına bağlı tutmuş ve böylece kendisinin Anayasa'da öngördüğü örneklerden de esinlenerek konuyu düzenleme ödevini yasa koyucuya bırakmıştır. Yasa koyucu idarenin etkisi dışında bir kurul kurarak (Örneğin Askerî Yargıtay üyelerinden oluşan ve Askerî Yargıtayca belli süre için seçilecek olan bir kurula) bu işleri gördürebilir.

5 — 1402 sayılı Yasanın 11. maddesinin 3. fıkrası : Burada saklı tutulan kural, mahkemelerin bağımsızlığının temellerinden olan belli süreden önce hâkimin uygun görmesi dışında başka bir yer veya göreve atanması yasağıdır. Bir aylık bir özür sonunda bu [...] sağın kaldırılması ve hâ[...] min uygun görmesi ar[...] maksızın yerinin veya [...] revinin değiştirilmesi y[...] kisinin tanınması, mah[...] melerin bağımsızlığı il[...] siyle bağdaşamaz.

Sonuç : Bu nedenlerle [...] ğunluk kararına karşıyı[...]

Başkan
Muhittin Taylan

Üye
Recai Seçkin

ERZURUM'DA BİR MÜHENDİS

gazeteci gözüyle

Mehmed Kemâl

Haritada yukardan aşağıya Trabzon'dan Urfa'ya bir çizgi çekerseniz, Doğu'da kalan arazi Devlet Su İşlerinin bir bölge müdürlüğü oluyor. Aşağı yukarı 80 bin kilometre kare, Türkiye'nin onda biri kadar bir yer. Federal Almanya'nın üçte biri. Bu bölgenin baraj, elektrik, sulama, taşkın, kurutma işlerini on mühendisle bölge müdürlüğü yapmaya çalışıyor.

Süleyman Demirel ve Ahmet Topaloğlu Özdemir Karababa'yı dinliyorlar.

Erzurum'a vardığımızda iftar Su İşleri Bölge Müdürlüğü lokalinde yapıldı. Ramazan ortalarıydı. Demirel de, çevresindekiler de oruçluydu. İftardan sonra, Bölge Müdürü Mühendis Özdemir Karababa yapılan ve yapılmakta olan işler hakkında, başta Demirel olmak üzere hazır bulunanlara izahat vermek gereğini duydu. Bölge haritasını duvara astı, paftaları yaydı, eline uzun bir çubuk alarak anlatmaya koyuldu. O zamana kadar ben, Karayollarının bölgeler halinde çalıştığını bilirdim de, Su işlerinin çalıştığını bilmezdim, öğrendim.

GECENİN İÇİNDE SESİ UZAKLARDAN GELİR GİBİ

Toplantıda bazı gazeteciler, partililer, eski bakanlar, mühendisler vardı. Topaloğlu ile Çağlayangil, Demirel'in yanında oturuyorlardı. Mühendis Özdemir Karababa, 4-5 yıldır bu bölgede çalışıyormuş. Her yanı karış karış biliyor. Ne güzel, bir coğrafyayı karış karış bilmek, şiir okur gibi okumak! Çok hoşuma gitti. Alışmadığım bir iş! İlk mühendislik yıllarında Demirel de buralarda çalışmış. Sonra Su İşleri Genel Müdürü iken gelmiş. Hatta bulunduğumuz lokalin yerini o satın almış. Böyle lokaller ve lojmanlar yapılmasına önayak olmuş. İlkin, «Bu kadar geniş araziyi niye alıyorsun?» diye çıkışanlar çıkmış. Şimdi bu arazi bile az geliyor. Mühendis Özdemir Karababa, gecenin içinde, Doğu'da bir ilde — Erzurum'da —, anlatıyor. Sesi uzaklardan, tarihin içinden gelir gibi, ağır, derin.

İYİ NİYETLERLE BAŞLIYOR, İSTEDİĞİMİZİ ALAMIYORUZ

«İyi niyetlerle ve planla başlıyoruz çalışmaya... Fakat istediğimiz sonuçları alamıyoruz, üzülüyoruz. Organizasyon yetersizlikleri var. Kanunlarda bir çok boşluklar bulunuyor. Çalışmalarımızda eğitim yetersizliği hemen kendini gösteriyor. Bura halkını iyi okutamamışız, eğitememişiz. Eğitim çok önemli bence... Her şeyden önce işlere eğitimle başlamak gerekiyor. Eğitim yetersizliğinden ötürü vatandaş sulama yapamıyor. Nasıl sulayacağını, suyu nerde kullanacağını bilmiyor. Biz istediğimiz kadar su verebilelim, o suyu kullanamadıktan sonra yeterli sonuçlar alınamıyor. Eğitimsizlik sadece su meselesi için yok... Gübre meselesi için de bu böyle... Bir kere yeterince gübre sağlanamıyor. Yeterince gübre sağlayanlar bile olsa, bunları kullanmayı bilmiyorlar. Gübre zaman zaman heder oluyor. Bir misal vermek isterim, Eleşkirt ovasına 700 bin metre küp su veriyoruz. Fakat sulamada randıman düşük, istediğimiz randımanı alamıyoruz.»

KÖYLÜNÜN TOPRAĞI YOK, OLAN DA İYİ İŞLEMİYOR

Mühendis Özdemir Karababa, tane tane anlatıyor. 80 bin kilo metre kare arazi avcunun içi gibi. Bu coğrafyada su, toprak, bitki, insan... hepsi birer unsur.. Bunlara birer eleman gibi bakıyor ve ona göre anlatıyor. Mühendislerin anlatması da bir başka oluyor. Gecenin içinde hepimiz dinliyoruz. Hafif bir ışıkta, loşluk içinde dinliyoruz. Onun kuru, sayılara dayanan konuşması ilkin ilginç geliyor, sonra bizi yavaş yavaş duygulandırıyor, heyecanlandırıyor.

«Köylünün toprağı yok. Elinde geniş topraklar bulunanlar da toprağı gereği kadar işleyemiyorlar. Ellerindeki toprağın tümünü işlemiyorlar. Birazını işleyip, birazını nadasa bırakıyorlar. İsteyenlere de kiraya vermiyorlar. Bize göre bir toprak reformu yapılması şart. Yapılacak mı, yapılmayacak mı, bilmiyoruz. Yapılırsa, nasıl yapılacak? Gerçeklere, normlara uyacak mı? Toprağın değerlendirilmesi dikkate alınacak mı? Bilmiyoruz tabii...»

BAKIN ŞURDA İKİ TARLA VAR

Elindeki sopayla, harita üstündeki ovaları gösteriyor. Ovalar yeşil yeşil, çizgi çizgi görünüyor. Bize çok az bir şey söylese bile, Mühendis Özdemir Karababa'ya çok şey söylüyor. Somut bir şey onun için, ovalar, dağlar, nehirler...

«Bakın şu ovada iki tarla var. Bu iki tarlayı alalım. Bu iki tarlanın da özellikleri aynı... Aralarında hiç bir fark yok. Sulama iki tarlada da bir. Aynı suyu veriyoruz ikisine de... Tarla eğitimini bilen iyi verim alıyor. Bu tarlalarda pancar ekiliyor. Birinde pancarlar iri iri, çok... Birinde cılız ve iyi değil. Bir tarladan bir buçuk ton pancar alınıyor, ötekinden beş buçuk ton pancar alınıyor. Tarla eğitimini bilmiyen, gübreleme ve sulamayı bilmeyen iyi sonuçlar alamıyor. Aynı emeği harcasa, aynı masrafı etse bile... Bunları görüyoruz. Elbistanlılar geldi geçen yıl... Kira ile buralarda ekim yaptılar. Gübreleme karşılığı bir yıl kiralıyorlar. Toprak sahibi de arazim gübrelenecek diye razı oluyor. Bir yıl gübre verip ekim yapıyorlar. Bunların aileleri 4-5 kişi oluyor. Kendileri çalışıyorlar, ırgat parası vermiyorlar. İyi verim alıyorlar.»

SINIRLARI DÜZENLEMEK, BİZİM GÖREVİMİZ

Sade, üzmeden, üzülmeden, tane tane anlatıyor. Gözlerimiz, kulaklarımız onda, dinliyoruz.

«Erzincan'da 13 bin hektar sulama yapıyoruz. Fırat havzasında da 9 bin hektar... Toplam olarak 22 bin hektar ediyor. Hepsi sulama bunların... Ağrı'da da 54 bin hektar sulama yapıyoruz. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri ile aramızda Aras akıyor. Bu bir sınır ırmağıdır. Irmağın suyu düzenli değil... Arada bir taşkın yapıyor, bazı yıllar da... Sınır anlaşmazlığı oluyor. Protokoller falan imzalanıyor. Sınırı düzgün bir biçime sokmak gerekli... Aras'ın suyunu düzenledik. Sınır anlaşamamaları çıkmasın diye Aras'ın bizim yanımızda bulunan yatağını düzene soktuk. Epeyce vaktimizi aldı. Bugüne kadar bu konu işlenmemiş, biz işledik. Sınırımızı da rasgele hale sokamazdık ki, onu düzenlemede bizim görevimizdi. Burada eski Dışişleri Bakanımız var. O anlaşmazlıkları bilir.»

TESİSLERİMİZİ TAHRİP EDİYORLAR

Toprağa su veriyor, sulama öğretiyor, sınırlarda anlaşmazlık oluyor, onları düzenliyor, yeni projeler yapıyor, bir vatan kuruyor ama, öğünmüyor. Bunların hepsi dağbaşlarında oluyor:

«Tesisleri kuruyoruz. Su bulunmayan yerlerde kuyular açıyoruz. Bir çok pompalarımız var. Tabii öteki sulama işlerimizin ötesinde bunlar. Su istedikleri zaman daha kuyular açacağız. Su vermeye çalışacağız. Yalnız bir ıstırabımız var. Tesislerimizi köylüler tahrip ediyorlar, yıkıyorlar. Bunların tahribine engel olamıyoruz. Kuyularımıza taş atıyorlar, kapatıyorlar. Pompalarımızı kırıyorlar. Trafolarımızın kapağını alıyorlar. Bunları bir türlü önliyemiyoruz. Ne yapacağımızı da bilmiyoruz. Bu bir koruma, korunma işinden başka türlü bir şey. Her yere jandarma koyamazsın. Bekçi tutacak, bekçi koyacak ödeneğimiz de yok.»

KÖYLÜ KENDİ SAHİP ÇIKMALI BUNLARA

Sözün burasında sessizce dinlemekte olan Demirel atılıyor. Köylünün tesisleri kırmasına, tahrip etmesine karşı çıkacağını sanıyorum. Oysa o da biliyormuş bunları; Demirel diyor ki:

«Bizim köylümüzde bu vardır. Bir şeyi kendinden saymazsa, kendi malı bilmezse böyle şeyleri yapar. Vaktiyle telefon, telgraf direkleri, telleri için de bunları yapmıştı. Kimi hastadır, kimi cahildir, yapar. Şimdi telefon, telgraf tellerinden vazgeçilmiştir. Neden? kendine yararlı bir şey olduğunun farkına varmıştır, işine yaradığını bilmektedir. Sulamanın da kendine yararlı olduğunu anlatmak, onun malı olduğunu öğretmek gerekmektedir. Köylü ile sıkı temas edeceksiniz, ona bu yapılanların kendi için yapıldığını anlatacaksınız. Ona bunu öğrettikten sonra göreceksiniz, sizden daha iyi koruyacaktır bunları... Sizden daha iyi sahip çıkacaktır. Kaç mühendisle yapıyorsunuz bütün bu işleri?»

«On...»

«Çok az, iki yüz mühendisle yapılır bu işler.»

ÇOK ELEMAN SIKINTISI ÇEKİYORUZ

Gece ilerliyor, Mühendis Özdemir Karababa anlatıyor, biz dinliyoruz. Bakıyorum, kimsenin gözünde yorgunluk yok. Teknik bir mesele, hikâye gibi geliyor.

«Eleman sıkıntısı çekiyoruz. On mühendisten üçünü bölge şefliklerine göndermek zorundayız. Geriye kalıyor yedi mühendis... Bu yedi mühendisle hem inşaat yapacağız, hem onarım yapacağız, hem de proje yapacağız... Siz, bir meslektaşımız olarak çok iyi bilirsiniz, bu mümkün değildir. Çok eleman sıkıntısı çekiyoruz. Gelen yok, gelenler de, burası mahrumiyet bölgesi olduğu için durmuyorlar. Verdiğimiz para az. İş bulunca hemen gidiyorlar.»

Özdemir Karababa: 80 bin kilometrekare'nin sorumlusu. Sesi, tarihin içinden gelir gibi, mühendislerin dertlerini tane tane anlatıyor.

«Kaç para veriyorsunuz?»

«Okuldan çıkanlara verdiğimiz para 1.200 lira.»

«Çok az.»

«Çok az tabii... Ev kiraları pahalı... Enaz 600 lira... Ev bulsalar bile, burası mutaassıp bir yer, bekara ev vermiyorlar. Soğuk bölge, odun pahalı... Yılda 7 — 8 ay kış olur. Ayda 300 — 400 liralık odun yakarlar. Onun için bir bekârlar lojmanı yaptım. Orda barındırıyorum. Böyle kalıyorlar. Kalan olursa tabii..»

TEKNİK ELEMAN ÇOK ISTIRAP ÇEKİYOR

«657 sayılı kanun ve ek ödeneklerin verilmemesi bizim için çok zararlı oldu, Bu kanun çıkmasa daha iyiydi. Kimseye para veremiyoruz. Çok iyi bir arkadaşımız vardı, ben gidiyorum, dedi. Etibank'tan gelmişti, Etibank'a döndü. Çünkü bulunduğu derecede terfi etmesi imkânı yoktu. Terfi etme imkânları daralmıştır, hatta hiç kalmamıştır. Teknik eleman çok ıstırap çekmektedir. Bunu yazdık, çizdik, kimseye derdimizi anlatamadık. Çıkan kanunun teknik elemana yararı yerine çok zararı olmuştur. Elimizde milyonluk tesisler var. Bunlar bakım, onarım ister. Bir gün gelecek devlet, milyonlarca yatırım yaptığı tesislere baktıracak adam bulamayacak... Bu tesisler kendi kaderleriyle başbaşa kalacaktır. Her bakım, denetim yapılamadığı için milyonlarca zarara girilmektedir. On mühendisle bu koca bölge yönetilebilir mi? Küçümsemiyorum ama, her tesisimiz fen memuru arkadaşlarımızın elinde kalmıştır.»

DEMİREL, «KANUNU BEN ÇIKARDIM.»

Teknik eleman için çıkarılan kanunun eleştirilmesi karşısında Demirel, yeniden yerinde doğruldu. Çünkü bu kanunu kendi çıkarmıştı, savunması da kendine düşerdi.

«657 sayılı kanun hiç kimseye zarar getirmemiştir.» dedi. «Bu kanunu ben getirdim, ben çıkardım. Bu kanun bir model kanundur. Getirdiği, ilkin bir modeldir. Devlet personeli, devlet için gördüğü işin değerine göre ücret alacaktır. Bunu getirmiştir. Çünkü daha önce devlet memuru, devlete gördüğü işin değerince ücret alamıyordu. Kimi çok alıyordu, kimi hakkını alamıyordu. Bunu önlemek için getirilmiştir. Bir memur, hiç bir iş yapmadığı halde, suyun başında ise, maaş, vekalet ücreti, ek görev, yevmiye adı altında para alıyordu, bunlar önlenmek istenmiştir. Bir memurun devlet için gördüğü işin değerince ücret alması nasıl ölçülür? Bu bir uzman meselesidir. Uzmanlar bunu ölçecekler, ona göre ücret alınacaktı. Biz bunların hepsini yapacaktık. 1970 yılına gelinmiştir. Biz işbaşından çekildik. Ondan sonra tatbikat bizim istediğimiz gibi olmadı. Çok iyi biliyoruz, kovuşturuyoruz, kovuşturacağız, teknik eleman çok ıstırap çekmektedir. Çok yazık olmaktadır. Devletin milyonlara varan tesisleri bakımsız kalmaktadır.»

BİR TESİS YIKILSA İKİ YÜZ MİLYON LİRA GİDER

Artık Demirel'i dinliyor-

(Devamı sayfa 10. da)

KİM NE DİYOR? röportajlar, anılar, oturumlar

Fotoğrafta: Talha Ermiş, konuşmayı yapan İzzettin Silier ile görülmektedir.

ÇÖZÜMÜ GECİKEN SORUN:

Istanbul'un su derdi

İnsan öğrencilik yıllarında etrafında üstün insan, bir bakıma kahraman arar; onun bulunduğuna inandığı sürece onu sever, bağlanır. Bizim Teknik Üniversiteye girdiğimiz yıllarda, bugünkü İstanbul DSİ Bölge Müdürü, Talha Ermiş birçoklarımız için böylesine sevip bağlandığımız bir öğrenci idi. Bir kere giriş sınavını birincilikle kazanmıştı. İkincisi o günlerde kurulan Teknik Üniversite Öğrenci Birliğinin seçimle gelen ilk başkanı idi... Sonra mı? Kendisinden dinliyelim :

ÖĞRENCI BIRLIKLERINE AYRILAN SAATLER DERS SAATLERI KADAR FAYDALI

— 1928 İstanbul doğumluyum. Babam defterdar memeyyizlerindendi. 1945 yılında Vefa lisesini bitirdim. Teknik Üniversitede yatılı okudum. Bizim girdiğimiz senelerde çeşitli öğrenci faaliyetlerini «Talebe Kolları» denen ve Üniversitenin yönetim kurullarına bağlı bir örgüt yönetiyordu; örneğin kültür kolu, kantin kolu, müzik kolu, spor kolu vardı. Daha aktif ve daha geniş çapta çalışmak için bunun tüzel kişiliğe haiz bir cemiyet haline getirilmesi öngörüldü. Ona da, iki yol mevcuttu bunun için; önce fakülte cemiyetleri kurmak, onların birleşmesiyle İ.T.Ü. Talebe Birliğini meydana getirmek veya öğrenciyi doğrudan doğruya Talebe Birliğinde toplamak. Teknik Üniversitenin o günkü bünyesi içinde biz ikinci yolu tercih ettik. Kurucuları arasında benim ve Kadri Örencik, Mustafa Kasacı, Bülent Doğan'ın bulunduğu Birlik ortaya çıktı.

— *Sizin Türkiye Milli Talebe Federasyonu Başkanlığınız da var galiba?*

— Öğrenci Birliği Başkanlığımın sonunda diğer Üniversite öğrenci birlikleri ile birleşerek Türkiye Milli Talebe Federasyonunu kurmayı başardık. O günlerde mevcut olan Milli Türk Talebe Birliği bütün öğrencilerin doğrudan doğruya üye oldukları bir örgüt halindeydi ve yüksek öğrenim gençliğini temsil etmedikleri inancındaydık. Üstelik uluslararası öğrenci federasyonlarına girebilmenin yolu önce Üniversitelerde bağımsız öğrenci birlikleri kurup, sonra onları birleştirmekten geçiyordu. Ben Türkiye Milli Talebe Federasyonunun Teknik Üniversiteden ilk başkanı oldum; birinci sene sırayı İstanbul Üniversitesine vermiştik; ikinci sene sıra bize geldi. O yıl örgütümüz, W.A.Y. yani Dünya Gençlik Teşkilâtı'nın üyesi oldu; bunun bir genel kurulunu da İstanbul'da yaptık. Böylece yüksek öğrenim gençliğimizi teşkilat ilmine uygun bir organizasyonda toplamış olduk.

— *O günlerde öğrenciler arasındaki fikir ayrılıkları birbirini «mürteci» ve «solcu» diye itham eden iki grup doğurmuştu. Siz, hatırladığıma göre kendisini «ikinci» olarak isimlendiren grubun öncülerindendiniz; biz de sizin çömezlerinizden..*

— Biz, öğrenci faaliyetlerinin sadece duygusal alanda değil, gençliğin bütün ihtiyaçlarına, bütün yönleriyle eğilmesi gerektiğini düşünüyorduk. Dış memleket örgütlerinin de böyle çalıştığını görüyorduk. Bu nedenle gençliğin fikir ve maddesel dünyasını geliştirmeyi amaçlıyan programlar düşünüyorduk. Bunlardan, dışa dönük, memleket dışındaki faaliyetlere dönük talebe mübadeleleri, talebe turizmi şeklinde bizim zamanımızda başladı. Bunun, o memleketlerdeki gelişmeleri görmemiz, değerlendirmeler yapmamız bakımından büyük faydası oldu. Biz, şüphesiz, memleketin gelişmesini yalnız ve yalnız Atatürkçülük yolunda görüyorduk; bu yönde çalıştığımız için karşımızdakilerle anlaşamıyorduk.

— *Talha Bey, sizlerin son sınıflara geldiğiniz senelerde bir gençlik gazetesi çıkardığınızı hatırlıyorum. Hatta bu gazeteyi örneğin, Karaköy'de, Köprü'de bağıra bağıra satanların arasında sizi de hatırlıyorum.*

— Evet, «İnkilap ve Gençlik» isimli bir gazete idi o... Ben öğrenci faaliyetlerine harcanan saatleri, normal ders saatlerine ayrılanlar kadar değerli sayıyorum. Hatta şunu ifade edeyim, bilhassa diğer öğrenci teşekküllerindeki arkadaşlarla olan dostluklarımızın resmi hayatta birçok memleket işlerinin daha kısa zamanda, daha iyi bir biçimde çözümlenmesinde çok olumlu etkileri olmuştur. Yani öğrenci birliklerindeki çalışmalarımız bize geniş bir çevreyle yakınlaşma sağladı. Resmi işlerde, bir çok yerlerde, tanıdık diye arkadaş bulduk kendi seviyemizde. Bu arkadaşlıklar, resmi pürüzlerin kolay bir şekilde çözümlemesinde yardımcı olmuştur.

— *Devlet Su İşlerine girişiniz nasıl oldu?*

— Milli Eğitim Bakanlığı mecburi hizmetimi S İşleri Reisliğine vermişti. Karayollarına çevirmek istemiştik, fakat mümkün olmadı. Eskişehir'de sulama işlerinde kontrol mühendisi olarak çalışmaya başladım. Askerlikten sonra iki yıl kadar bir müteahhidin yanında şantiye şefi olarak çalışmak istedim. Fiat artışları, müteahhidi perişan etti. 1956 da DSİ Etüt Plan Dairesine Planlama mühendisi olarak girdim. 1957 de İngilizce lisan kurslarına katıldım ve 1957 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde su kaynaklarının araştırılması ve geliştirilmesi konusunda bir eğitim görmek imkânını buldum.

— *Bu bir senelik gezi ve eğitimin faydalı olduğuna inanıyor musunuz? Ondan sonraki hayatınızda orada gördüğünüz konulara rasladınız mı?*

— Amerikada geçecek süre için önceden bir program yapılıyordu. İdare bizim hangi konularda yetişmemizi istiyorsa, o amaçlara uygun olarak her kişi için bu program farklıydı. Amerika'da çalıştığımız müessesenin nasıl işlediğini inceliyebiliyorduk: Hangi grupları vardır, taşra teşkilatları hangi işlerle uğraşıyordu; merkeze intikal etmiş uzmanlık isteyen konuların raporları nasıl, modeller ve tecrübeler nasıl yapılıyordu? Bunlar için bizimle çalışan kişiler, genellikle, öyle sabahtan akşama kadar başını kaşımaya fırsat bulamıyacak tipte değildi. Bir raporu veyahut bir projeyi incelerken, önemli kısımları bizlerle tartışmaktan zevk alıyorlardı. Bu arada şunu belirteyim Amerikan dairelerinde, mühendislerin, memurların, kendilerini yetiştirmek, daha bilgili kılmak için mesai saatleri içinde okumaları mümkün kılınmıştır; bunun daha iyi hizmet etmenin şartı olduğunu biz de kavramalıyız.

— *Talha Bey konular üzerinde tartışma herşeyden önce bir lisan konusu değil midir? Örneğin siz lise ve üniversitede Fransızca okumuştunuz. Dört aylık bir İngilizce kursu ile vardığınız noktada nasıl netice alabildiniz?*

— Haklısınız. Ancak benim özel durumunda, ben daha önce bir çok şahsi çalışma yapmıştım; teknik kitaplardan terimlere alışmıştım. Ancak kelimeleri gözle belki bir defa görmüştüm ama doğru olarak hiç telaffuz etmemiştim. Lisan okulu, bana daha ziyade konuşma konusunda yararlı oldu. Üstelik iki tarafın bildiği bir konuda tartışmak için lisan bir araç ama, çizgi, rakam, ölçme de çok önemli yardımcılar oluyor. Anlaşabiliyorsunuz karşınızdakiyle... Size buradaki çalışmalardan örnek vereyim. Biliyorsunuz İstanbul İçme Su Projesini DAMOC isimli bir konsorsiyuma hazırlatıyoruz. Bizimle temaslarında Amerikalı mühendis henüz tercüman tercüme etmeden çok kere İngilizce bilmeyen bizim Türk Mühendis anlamış olur, doğrudan cevabını verir.

Şu hususu belirteyim; konuşabilmekte yaşın da önemli tesiri var. O sıralarda gençtim; dış dünya hakkında bilgimiz azdı; bir de onları daha büyük görme havasındaydık. Şimdiki temaslarında kendimi daha rahat hissediyorum; genellikle aynı yaşlarda, sorumlu insanlar buluyorum karşımda.

— *Bu Amerika'ya gönderme programı hâlâ devam ediyor mu?*

— Hayır etmiyor. Bu bir teknik yardım (AID) programıydı. Amerikan Kongresinde her sene kırpıla kırpıla artık DSI'den insan göndermek mümkün olmaz hale geldi. Aslında bizim gittiğimiz yıllar DSİ'nin kuruluş yıllarıydı; üniversite sonrası eğitim dediğimiz bu cins eğitim o günler için büyük ihtiyaçtı; geniş çapta olması icap ediyordu. Zaman geçtikçe bunun azaltılması bir bakıma tabii bir durum olmuştur. Artık Türkiye'de oldukça yeterli sayıda mühendisimizin yetişmiş olması gerekir.

Sonra halen memleketimizde pek çok büyük işler yapılıyor. Bu işler, teknolojisi en ileri memleketlere mensup firmalar tarafından, onların teknolojileriyle yapılıyor. Bu işlerde çalışmak suretiyle, bir mühendis, kendisini yeter bir şekilde, yani uzun süre dışarda çalışmasına lüzum olmaksızın, kendi kendini yetiştirebilir. Zaten bu dış yabancı firmaların yapmakta olduğu işler sırasında, o işin icabı olarak testler, proje çalışmaları v.s. için dış memleketlere gitmek gerekiyor; bu vesilelerle oralarda yapılmış işleri de görmek mümkün bulunuyor. Denebilir ki artık, bir konu Türkiye'de yepyeni ise, o konuda henüz başlanılmamış ise, dışarda bir iki yıllık eğitim zorunlu olabilir.

DSI'DE PLANLAMANIN YERI

— *DSİ'de planlama mühendisi olduğunuzu söylemiştiniz. Bir ara ilgili dairenin başlarında da çalıştınız. Birçok dairede planlamanın ismi vardır, fakat gerçek anlamda plan yapıldığına rastlanmaz; bir takım cetveller tanzim edilir. DSİ'de durum nasıldır?*

— DSİ'nin planlamalarının, Türkiye koşullarında yapılabilecek en iyi planlamalar olduğuna inanıyo[rum]. Bunlar Türkiye'nin [su] kaynaklarını geliştirm[e] planlarıdır. Bunların mem[leketimizin] Kalkınma Pro[g]ramlarından mahiyet fark[ı] vardır. Birbirine karıştırm[a]malıdır. Bizim yaptığım[ız] şudur: Memleketimizin f[i]ziksel kaynakları var: s[u] ve toprak. Bunları ins[an] kaynakları için en iyi n[a]sıl geliştirebiliriz? Bu s[o]runun cevabında pek çok [al]ternatif ortaya çıkıyor: B[a]rajı nerede yapalım? Ene[r]ji üretelim mi? Yüksekli[ği] ne olsun; barajın tipi ne o[l]sun? Bu alternatifler ar[a]sında optimum verimi ar[a]tırırız.

Türkiye 26 akarsu hav[]zasına ayrılmıştır. Her ha[v]za ayrı ayrı ele alınır. B[a]zan bir havzaya komşu ha[v]zadan su akıtmak, enerj[i] nakletmek mevzu bahist[ir]. Bu planlamaları DSİ ke[n]disi bizzat yapmaktaydı. Son zamanlarda mühendis[]lerin azalmasından sıkın[tı] çekildi. Bir kısım işler ye[r]li mühendislik firmaların[a] verildi. Eğer plan neticesi[n]

«Arı 1950» öğrenci Albümünden

de uluslararası kredi kur[u]luşlarından bir netice bek[]leniyorsa yahut proje ço[k] büyükse, parasının verildi[]ği kaynağa göre, işi yaba[n]cı firmalara vermek icap e[t]ti.

60'lardan, yahut 55'ler[]den önce bir avan proje ya[]pılıp bununla işin ihalesin[e] gidilirdi. Planlama dairesi[]nin kuruluşu projelerin bü[]tün içinde incelenmesini v[e] bir çok başka kritere gör[e] yeniden hazırlayıp, değer[]lendirilmesini mümkün kıl[]mıştır. 1960'dan önceki dev[]reyi bir eğitim devresi o[]larak düşünmek mümkün; bu devrede D S İ dışı[]na verilen dört proje başa[]rılı olmadı. DSİ bu sırada devam etmekte, yani baş[]lanmış işlerin projeleriyle meşguldü. Bunları değiştir[]mek mümkün değildi; eği[]tim maksadıyla bazı hav[]zalarda çalışıyorduk. Dola[]yısıyla bu arada planlama[]dan uygulamaya fazla bir şey alamadık. 60 ların baş[]larında şu durumla karşı[]laştık: Çok iş yapılması lâ[]

röportajlar, anılar, oturumlar

zım; ancak bunların değil avan projesini, henüz planlamasını dahi yapmamış durumdayız. O zaman serbest firmalara, yabancılara iş verdik.

— DSİ'nin yaptığı yatırımlardan faydalananlardan alınan bedelle bunların amorte edilmesi gibi bir düşünce olmuş mudur? Bir ara İşletme Dairesi Başkanlığı yaptınız, bu konuda bir tavsiyeniz var mı?

— 6200 sayılı kuruluş kanunumuza göre yalnız taşkından koruma çalışmalarının geri ödemeden muaf olması gerekiyor. Yani sulama, kurutma ve enerji işlerine yatırılan paranın geri alınması kanun hükmü; Bakanlar Kurulu bu konuda yetkili. Ama uygulamada tahsil edilen para işletme ve bakım masraflarını dahi karşılamıyor. Aslında bu memleketimizin genel problemleri içinde bir konu; devletten karşılığını vermeden almak istiyoruz, hepimiz.

Mühendis olarak bir projeyi yaparken onu işletecek olanı düşünmek lâzım. Planlama, proje ve işletme, bunların hepsi bir halkanın üzerindedir; daimi alışveriş gerekir; herkes kendi tecrübesini diğerine aktarmak zorundadır. Amerika'da tesisler değişik zamanlarda muayene ediliyor; önemli hasarlar çıkmadan tamir imkânları aranıyor. İşte bu muayeneler için her daireden, bölümden mühendis geliyor; yani konu bir nevi eğitim vesilesi oluyor. Herkes kendi kısmını anlıyor; çare arıyor; sonunda müşterek rapor veriliyor.

— Sizi son senelerde, İstanbul'un su sorununun çözümündeki gecikmelerin üzüntüsü içinde görmekteyiz. Sanırım konunun teknik verileri de meslektaşlarımızı yakından ilgilendirecek özellikler taşıyor. Bu konuda izahat verir misiniz?

DSİ'NİN İSTANBUL'LA İLGİLENMESİ

— DSİ İstanbul İçme Suyu projesiyle 60 lardan itibaren ilgilenmiştir. Sanırım 1962 de İstanbul Sular İdaresiyle birlikte İstanbul İçme Suyu İstikşaf raporu hazırlanmıştır. Sonradan TAMS Firmasının (bir Amerikan firması) Aşağı Sakarya projesi içerisinde İstanbul içme suyu problemi de incelettirildi. Bu proje AID yardımıyle yaptırılıyordu, onun için seçim Amerika firmaları arasında yapıldı.

— Sakarya'dan su temini mi düşünüldüğünden bu projeye dahil edildi?

— Onunla birlikte birçok alternatiflerin incelenmesi istendi. Bu bir planlama çalışması idi. Teklif edilen işlerden biri Alibey Barajıydı ve 1966 da planlama elde edilir edilmez Barajlar dairemiz projeyi hazırladı. 1966 yılı sonunda İstanbul Sular İdaresiyle bir protokol aktedilerek ve o idareden alınan parayla baraj inşaatına başlandı. Sonradan 1968 yılında 1057 sayılı kanun yürürlüğe girdi. Bu kanuna göre nüfusu 100 binden büyük şehirlerin içme su problemlerinin kaynaktan ana depolara veya şehir şebekesine kadar bölümünü düzenlemek DSİ nin görevleri arasına girdi. Yani baraj yapmak, pompalamak, tasfiye sistemleri yapmak, isale hattı döşemek ve gerektiğinde ana depolar inşa etmek DSİ nin işi. Bundan sonraki işler yani dağıtım şebekesi, şehir içi depolar, iç pompa istasyonları, mahalli idarelere bırakılmış durumda. Kanunla, bu konudaki yetki Bakanlar Kuruluna verilmiş bulunuyor. İstanbul'la Ankara'nın projeleri nispeten hazırdı, hemen faaliyete geçirildi. Şu anda İzmir ve Gaziantep için de çalışmalar var.

— İstanbul İçme Suyu ile uluslararası teşkilâtlar ilgilendi mi?

— Birleşmiş Milletlere bağlı bir Dünya Sağlık Teşkilâtı (WHO) var. Bir de Birleşmiş Milletlerin Kalkınma Programı (Devleopment Program) denen özel bir kuruluşu, özel bir fonu var. 1964 de sanıyorum İstanbul'un hem içme suyu, hem de kanalizasyon planlaması için bu özel fona müracaat düşünülmüş. Bu işte Kalkınma Programı parayı veriyor, Dünya Sağlık Teşkilâtına da işi yaptırıyoruz. İstanbul için konu 50 yıllık bir dönem için bir masterplan hazırlanması ve 1985'e kadar olan daha kısa bir süre için avan proje yapılması olarak ele alındı. İçme suyu ile kanalizasyonun beraber düşünülmesi gerektiğinden o da projenin şumulü içindeydi. Dünya Sağlık Teşkilâtı 67 yılından 71 yılına kadar çalışarak, DAMOC firmasına projeyi hazırlattı.

— Bu bir Amerikan firması mı?

— DAMOC bir firmalar konsorsiyumu. İşin kendisi, mühendislik hizmetleri yanında, ekonomik bölümü, teşkilât planlamalarını kapsadığı için kompleks bir işti; dört firma birleşmiş durumda. Bunlardan biri bir Avrupa (sanırım İsviçre) firması, diğerleri Amerikalı. 1971 de proje bitti. Daha önce başlamış olduğumuz Alibey Barajından geri kalan üniteler, Terkos ve projelerine bu planlama faaliyeti esnasında başladık. Gerek Alibey, gerekse Terkos ve Ömerli projeleri DSİ'nin Barajlar Dairesinde hazırlandı. Bizim İstanbul'da uyguladığımız projelerin hepsi kendimizin hazırladığı şeylerdir. Uygulama projelerinin bir kısmını müteahhit firmalar yaptılar.

TERKOS'DAKİ GALERİ

İstanbul'un bugün üzerinde çalıştığımız üç su kaynağı var. Birincisi hepimizin bildiği Terkos gölü. Diğerleri Alibey ve Ömerli barajları... Terkos'tan biz faaliyete geçmeden önce yılda 60 milyon m3 su alınıyordu. 1968 ortalarında çalışmalara başladık. Yaptığımız işin özeti şu, deniz kotuna göre su seviyesini 3 m. den 4,5 m. ye çıkaracağız. Aslında Terkos'un verimi yılda 200 milyon m3'e çıkarılabilir. Ancak bunun doğurduğu ekonomik ve mühendislik meselelerinden dolayı 120 milyon m3 sınırını kabul etmiş bulunuyoruz. Gölde —3 konutunda başlayıp bir buçuk km. sonra —5 kotuna kadar inen bir galeriyle suyu pompa istasyonuna veriyoruz. Bunun anlamı, göl meselâ 2,5 kotunda iken 7,5 metre su altında bir çalışma oluyor. Terkos Pompa İstasyonu Türkiye'nin ikinci büyük pompa istasyonudur. (Birincisi Alibeyde) Saniyede 4.2 m3 su basılır. Böylece su 80 m. kotundaki tünelin ağzına getirilir. Pompa istasyonundan sonra 2.3 km lik bir cebri boru var. Bu cebri boru 1.85 m. çapında ön gerilmeli beton borularla yapılıyor. Biliyorsunuz bu boruların fabrikası bir Fransız Firması tarafından Tuzla'da kurulmuş bulunuyor. Aynı fabrikadan bir de Ankara'da kurulmuş durumda.

Bu arada şunu belirteyim; Finansman konusu Türkiye'nin bütün projeleri için problem olmuştur. Bunun için İstanbul içme suyunda gerek Türk parası, gerekse döviz bakımından krediler aramak durumunda kaldık. Bugüne kadarki geçikmelerimizde bu kredi konusu önemli rol oynadı. Fransız kredisi bunlardan biriydi ve çok kısıtlıydı; Boru fabrikaları ile diğer bazı ünitelerde faydalandık. Avrupa Yatırımlar Bankasından yeterli netice alamadık, çünkü yürürlükteki diğer projeler dolayısıyla Türkiye'nin kontenjanı dolmuştu. Son olarak Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası),ndan 1972 haziranında 37 milyon dolar kredi alabildik.

ALİBEY BARAJI NİYE GECİKİR?

— Alibey Barajına 1966 yılında başlandığını söylediniz. Hâlâ inşaat devam ediyor. Bu kadar önemli güçlükler çıkınca pahalı bir proje haline girmedi mi, vazgeçmek daha doğru değil miydi?

— Alibey projesi şu andaki hesaplarımıza göre 1976 da bitecektir. Bu barajın inşaatının güç bir baraj olacağını bilmekle beraber, başlangıçta inşaatın bu kadar uzun olacağı tahmin edilmiyordu. İstanbul'un yakınında bir kaynak olarak bu barajdan vazgeçmek doğru değildi. Bütün beklenmedik maliyet artışlarına rağmen Alibey Barajının gerçekleşmesi zorunlu idi.

Alibey Barajında karşılaştığımız teknik problem geçirimsizlik diye özetlenebilir. Şöyle ki bu toprak barajın zemini Haliç aliviyonudur ve geçirimsizdir. Ancak büyük bir taşıma gücü sorunu var, çünkü alüvi yon bir anlamda çamur kıvamında. Dolayısıyla şevleri çok yatırmak barajın sathını yaymak icap etti. Diğer bir alternatif 35 m. kadar aşağıdaki kayaya kadar hafriyat yapmaktı; yer altı sularının durumu bu alternatif üzerinde fazla durmaya imkân bırakmıyordu. Barajın kilin üzerine yapılması kararlaştırılınca, konacak her toprak dolgunun yaptığı basıncı, başlangıçta kısmen suyun karşılamakta oluşu, kilin bu suyunu verişinin uzun zaman isteyişi barajı uzun süreye yaymamızı zorladı. Bu süreyi kısaltmak için kum kazıklarla suyu direne etmeyi düşündük ve yaptığımız tecrübeler su verme süresinin bu yolla yarıya inebileceğini gösterdi. Ancak bir de İstanbul'un içme suyunun gelişimi var. Mahalli idare şebeke yatırımlarını çok hızlı yapamıyor, bundan dolayı esasen bir tıkanıklık var. Onun için yapılmış inşaatın dışında diğer taraflara kum kazığı yapmamağa karar verdik.

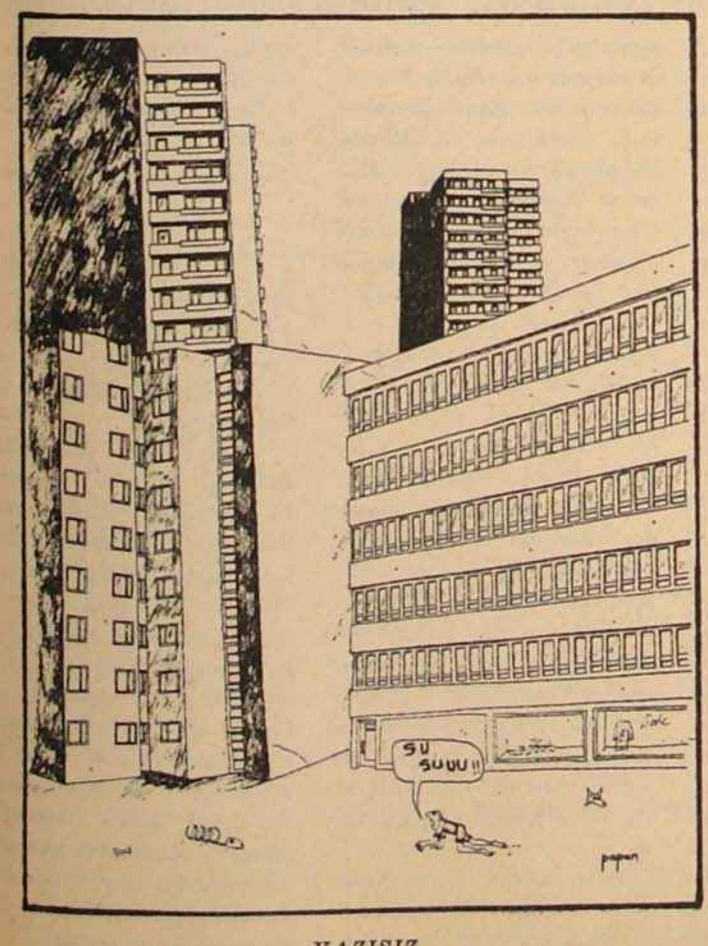
DSİ bu inşaatı emanet olarak kendisi yürütmektedir. Burada belirtmemiz gereken teknik bir husus bu baraj temellerinde pek çok sayıda aletle yürütmekte olduğumuz ölçme sistemidir. Bir seri alet tasman, bir seri alet gerilme, bir seri alet kayma dizlemlerinin açılarını ölçüyor. Satıhtaki röperlere göre oynamaları ayrıca sürekli izliyor ve buna göre inşaatı yürütüyoruz.

Diğer taraftan barajda 1968 yılında suyu tuttuk. Dört senedir Alibey deresinin suyunu senede 7 - 10 milyon m3 olarak Kâğıthane'ye pompalamaktayız. Bu sene yeni pompa istasyonunu da devreye soktuk, böylece sanırım 20 milyon m3 vermek mümkün olacak. Yani barajın 1976 da bitecek oluşunun İstanbul İçme Suyu Programına hiç bir etkisi olmamaktadır; biz gelen suyu depolayıp hemen pompalamaktayız. Suyu çok ender hallerde bırakmaktayız. Halen 14 m. ye kadar su tutuyoruz. Baraj bitince 36 kotunda olacak ve 32 ye kadar su tutacak.

Alibey'de barajdan sonra gelen ünite pompa istasyonu. Burada yüz metreye her biri 1.5 m3/saniyede su basan 6 adet pompa var. Planlamadaki düşünceye göre bu istasyon Alibey Barajının suyuna ilaveten, Terkos gölünden Alibey deresine akıtılacak suyu da basacak. Bu su 4 km. boyunda bir öngerilmeli beton boru hattıyla Kâğıthane Arıtma Tesislerine verilecek. Bu hat önümüzdeki ay bitmiş olacak. Şimdi Sular İdaresinin eski 1000 mm. lik isale hattından faydalanarak su veriyoruz.

Mevcut Kâğıthane Arıtma Tesisi yapılırken ekst-

(Devamı Sayfa 11 de)

YAZISIZ

KİM NE DİYOR?

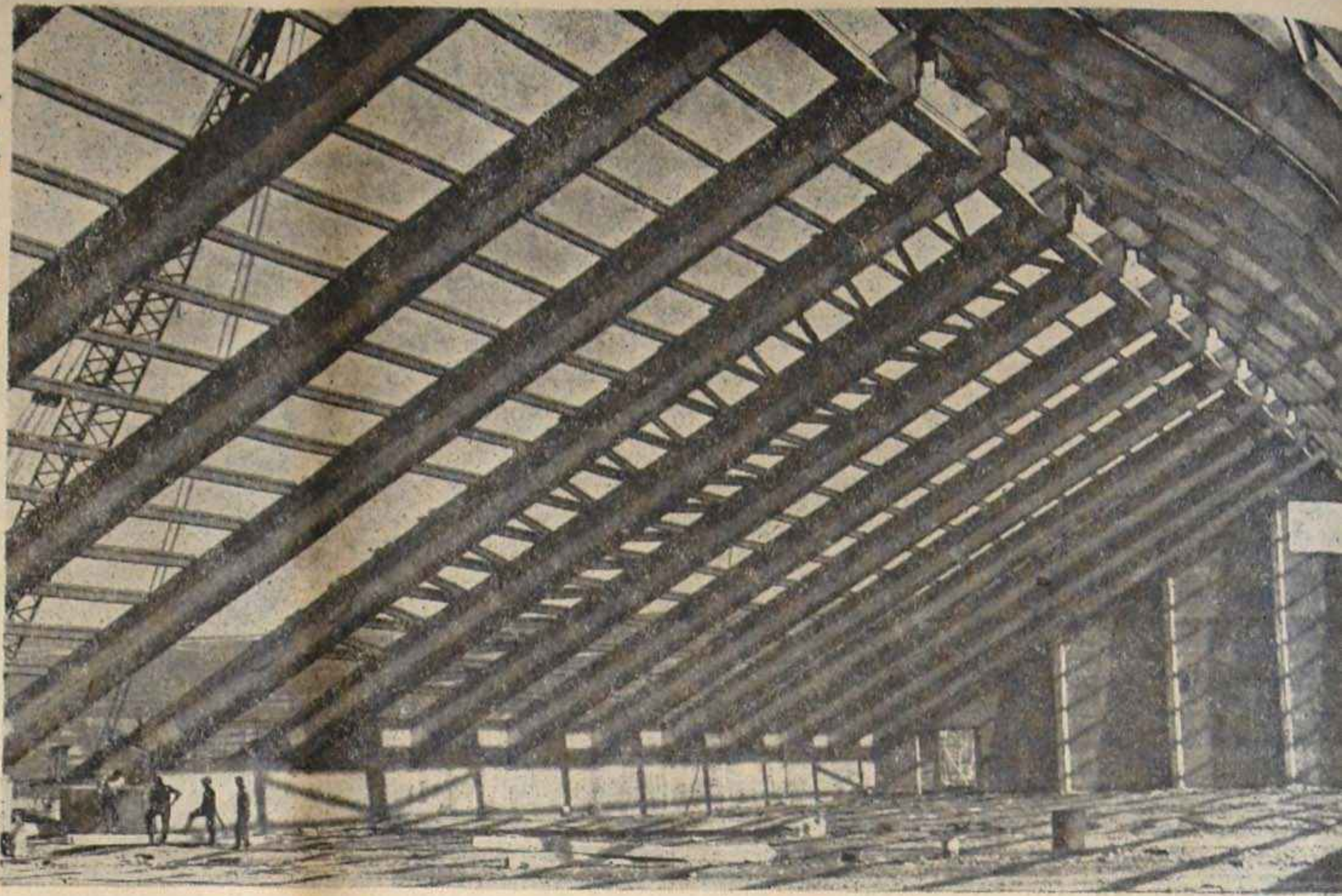
TALHA ERMİŞ «Arı 1950» adlı Öğrenci Albümünde şöyle tanıtılıyor:

«Türktür; doğrudur, çalışkandır. Yasası; küçükleri sevip, büyüklerinden kıl çekmektir. Varlığı bütün cemiyetlere armağan olsun.

Değerli arkadaşımızın şahsiyetini tarif için yukardaki üç satır veya sadece soyadı kâfidir. Federasyon başkanlığının protokolda Reisicumhurdan sonra altıncı, Talebe Birliği başkanlığının ise yedinci gelmesi lüzumunu tecrübesine dayanarak her yerde iddia eder.

Halen, palto-şapka-çanta komple gezmesi geçirdiği siyasi krizin mirasıdır. Neharî olduktan sonra dolmuş yapan taksilerin kazancının arttığı, istatistiklerden anlaşılmıştır. Cenapla samimiyetinin artması sadece gözlükçünün işine yaramıştır.»

TÜRKİYE'DE DÜNYADA TEKNİK

Türkiyede ilk olarak post — tension öngerilim uygulamasının yapıldığı BAĞFAŞ gübre Fabrikası Ambur inşaatının iç görünüşü. Köşedeki insanlara dikkat edildiğinde, in şaatın hacmı daha iyi kavranmaktadır.

Yurdumuzda bina inşaatında bir öngerilim uygulaması gerçekleştirildi

Memleketimizde öngerilim uygulaması, gelişmiş, hatta bir çok gelişmekte olan ülkelere kıyasla çok geç olarak başlamış olmakla beraber son üç dört yıldır belirli bir artma göstermektedir.

İnşaatın bu sistemle yapılmasını teklif eden ve statik projeleri yapan Rasin Z. Etiman

Karayolları Genel Müdürlüğü öngerilimi ilk tanıyan, uygulayan, ve uygulatan kurumdur. Emanet inşaat olarak yaptığı bir kaç küçük köprüdeki denemelerden sonra öngerilim uygulamasını gitgide daha önemli köprü ve viyadüklere yaymakla bu sahada önderliği muhafaza etmektedir.

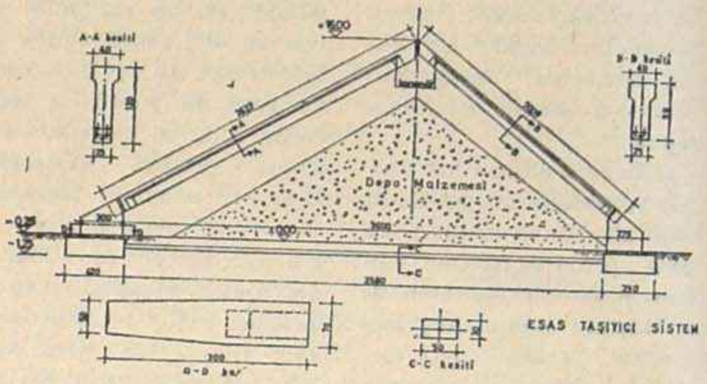
Bunun yanında bina inşaatlarında da öngerilim uygulaması gelişmektedir.

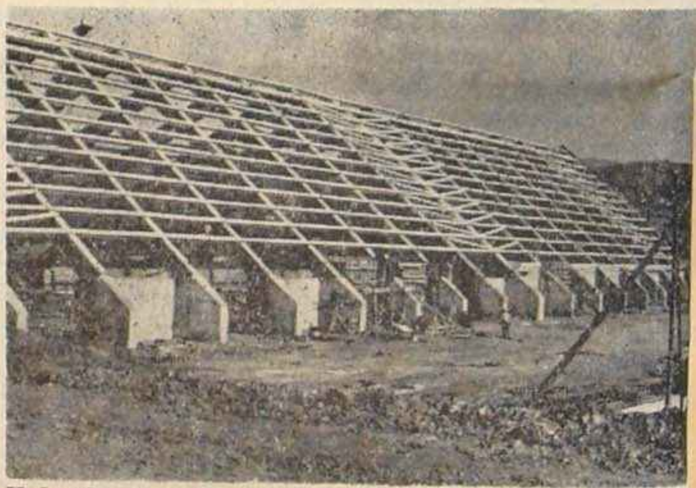
Pre-tension suretiyle yani germe yataklarında imâl edilen prefabrike öngerilimli elemanlar kalite, hafiflik, ekonomi ve inşaat çabukluğu dolayısıyla gitgide tercih edilmektedir. Bu elemanlarla inşa edilen tesislerin sayısı 10-15 i bulmuştur ve artmaktadır.

Post-tension yani kılıflar içinde bırakılan öngerilim kablolarının beton mukavemetini aldıktan sonra gerilmesi genellikle köprülerde uygulanmakla beraber bina inşaatlarında da prefabrike elemanların birleştirilmesi veya büyük açıklıkların geçilmesi gayesi ile kullanılmaktadır. Memleketimizde bina inşaatında ilk post-tension öngerilim uygulaması BAGFAŞ Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş. nin Bandırma-Erdek yolu 10. km. de inşaa ettirdiği superfosfat fabrikasının Ham ve Mamûl Madde Ambarlarında yapılmıştır. Mimari projesi SİTE Kollektif Şti., sistem teklifi ve statik projesi Y. Müh. Rasin Z. Etiman tarafından yapılan, Emrullah Aksu müteahhitlik firması tarafından inşa edilen ve öngerilim malzeme ve uygulaması Freyssinet Öngerilim Beton Ltd. Şti. tarafından yürütülen bu ambarlarda enine yönde 36 m. lik serbest açıklık geçilmiştir; boyuna yönde aks aralıkları 6 m. olup Ham Madde Ambarı 17 aks yani 102 m., Mamûl Madde Ambarı 20 aks yani 120 m. uzunluktadır. 36 m. lik serbest açıklık 26 m. ve 20 m. uzunlukta prefabrike ve post-tension öngerilimli iki krişin meydana getirdiği üç mafsallı çerçeve sistemi ile geçilmiştir. Yatay itkilerin alınması için temeller enine yönde öngerilimli gergi kirişleri ile birbirine bağlanmıştır. Ham Madde Ambarı çatısı prefabrike betonarme aşıklar üzerinde oluklu eternit, Mamûl Madde Ambarı çatısı ise 1.50 x 6.00 boyutlu prefabrike betonarme çatı plakları üzerinde yine oluklu eternit ile kaplanmıştır.

Kirişler şantiyede kendi aksları üzerinde B350 beton kullanılarak dökülmüş ve beton mukavemetini aldıktan sonra gerilmiş ve enjekte edilmiştir. Kiriş montajları, bunları uzatılmış iki adet ekskavatör yardımıyla yapılmıştır. İlk 4-5 çerçevede edinilen tecrübeden sonra günde bir çerçeve rahatlıkla monte edilebilmiştir.

Temeller, gergi kirişleri, mesnet perdeleri, esas kirişler, aşıklar ve betonarme plakları kapsayan taşıyıcı sistem mâliyeti, 36 m. çelik sistem ile geçilmesi halinde kullanılacak yaklaşık olarak 50 kg./m² çelik konstrüksiyon mâliyetinin altında kalmıştır. 7.992/m² faydalı alan kaplıyan bu inşaatta ithâl malı olarak yalnız 38 ton öngerilim çeliği kullanılmıştır. Öngerilim malzemesi dahil diğer bütün malzeme yerli malıdır.

Yukarda, inşaatın enine kesiti, aşağıda ise dış görünüş

Odamızın "Kazıklı Temeller,, sempozyumu sonuçland[ı]

(Baştarafı Sayfa 1 de)

mitesi Başkanı Michael Leonard «Kazıklı Temeller Uygulamasındaki Yeni Gelişmeler» (A review of Current Piling Foundation Practice) konusunda bir tebliğ okumuştur. Ardından Prof. Vahit Kumbasar'ın «Boru kazıklar» konulu tebliğine geçilmiş ve birinci günün son tebliği olarak da Hirfanlı Barajını inşa eden Wimpey Şirketinin teknik müşaviri ve kazıklı temeller konusunda eserler yazmış M. J. Tomlinson «Kazık Çevre Sürtünmesi» (Pile skin Friction) konusundaki tebliğini vermiştir.

Sempozyumun ikinci gününde de sabahleyin sırayla Doç. Dr. Ergün Toğrol «Kazık Yükleme Deneyleri», Hüsamettin Güz «Kazık Yükleme Deneylerinin Değerlendirilmesi», Erol Önder «Düşey Boru Kazıklarda Başlık Teşkili» konulardaki tebliğleri üzerinde tartışılmış, öğleden sonraki oturumda ise «Haliç Köprüsü Zemin ve Kazık Problemleri» incelenmiştir. Bilindiği gibi Haliç Köprüsü Müşavir Mühendislik firması olan Japonlar, bu köprünün ayakları için ağır bünyeli bir proje hazırlamışlar; bu projelere alternatif tekliflerin de kabul edildiği ihaleyi bir başka Japon firması, çok hafif çelik kazıklar üzerine oturan ayaklar teklif ederek kazanmıştır.

Sempozyum sonrasında da, önceden hazırlanan programa uygun olarak sempozyuma katılan uzmanlar 18 ekim günü sabahleyin Boğaziçi köprüsünün ve Ortaköy Viyadüklerini, öğleden sonra Haliç köprüsünü yerinde incelemişler, 19 ekim günü de PETKİM ve Yarımca tesisleri gezilmiştir.

Sempozyum sonunda, Türk İnşaat Mühendislerinin kazıklı temeller konusunda geniş tecrübeleriyle dünya çapında bir değer ifade ettikleri bir kere daha açıklık kazanmıştır.

İskenderun

(Baştarafı Sayfa 1 de)

20, 6 bin lira brüt ücretle 20 [...] 5 bin lira brüt ücretle de 25 [...]det yüksek mühendis veya mühendis istihdam edilmesini kabul etmiştir.

Ancak, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Bakanlar kurulunun bu kararını ilgili kuruluşa bildirirken, Müsteşar Mehmet Gö[k]han imzalı 14.10.1972 gün ve 76/78 — 7/5454 sayılı yazısında bu kararnameyle ihdas edilen kadrolara kendi rızalarıyla ayrılmış dahi olsalar Bayındırlık Bakanlığı ve bağlı kuruluşlardan naklen eleman alınmamasını, gene alınacak elemanlar hakkında da mutlak surette Bakanlıkla istisare edilmesini ve yapılacak sözleşmelere işten çıkarılma tazminatı gibi bir hükmün konulmasını şart koşmuştur.

SORUNLARIMIZ

Dünya Bankası Başkanı Robert S. McNamara'nın 25 Eylül 1972 tarihinde Banka Yönetim Kurulu önünde yaptığı oldukça ilginç konuşmayı aynen yayınlıyoruz.

DIŞ YARDIM ve KALKINMA

Geçen yıl sizinle yaptığımız toplantıda, İkinci Kalkınma 10 yılı başlarken bizi ciddi şekilde ilgilendiren sorunları tartışmıştık. Bugün bu sözkonusu 10 yılın gelişme eğilimi daha açık bir şekilde ortaya çıkmış bulunduğundan, sizinle birlikte bir yandan bu programın başarısı, diğer yandan tüm kalkınma sürecinin etkinliği açısından hayati önem taşıyan bir konuyu incelemek istiyorum.

Önümüzdeki sorun, toplumsal adalet ve eşitlik ilkesiyle ekonomik kalkınma arasındaki kritik ilişkidir...

GELİŞEN DÜNYANIN DURUMU VE DÜNYA BANKASININ PROGRAMI

Birleşmiş Milletler, İkinci Kalkınma 10 Yılı ile ilgili stratejisinde gelişmekte olan ülkelerin Gayri Safi Milli Hasılalarındaki (GSMH) artışın yılda en az % 6 oranında olması gerektiğini, bir hedef olarak, tespit etmiş bulunmaktadır. Böyle bir hedefe ulaşılabilmesi için de gelişmiş olan ülkelerin gelişmekte olan ülkelere yaptıkları «Resmi Kalkınma Yardımı» (Official Development Assistance) nı 1971 yılındaki GSMH larının % 0.7 sine çıkartmaları gerekmektedir. Bu yıl Birleşmiş Milletler tarafından Santiago'da düzenlenen «Ticaret ve Kalkınma» Konferansında da belirttiğim şekilde, böyle bir % 0.7 lik yardım oranına ulaşılamıyacağı bugün açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır. Önümüzdeki kalkınma 10 yılının hiç olmazsa ilk yarısında, sözkonusu yardım oranının gelişmiş ülkelerin GSMH larının % 0.37 sini aşması ihtimali fevkalâde zayıftır. Sunulan tablodan da açıkça görüleceği şekilde böyle bir oran, Birleşmiş Milletlerce tespit edilen oranın sadece yarısına eşittir. Gerçekten bu çok esef edilecek bir durumdur; bununla beraber gerçekçi olmak zorundayız. Sözkonusu yardım oranında ortaya çıkan çok önemli miktardaki azalışın yaratacağı sorunları da yine bu gerçekçilik açısından değerlendirmemiz gerekiyor.

Ortaya çıkacak sorunların en başında geleni ve en az müsamaha ile karşılanması gerekeni, adam başına GSMH değerleri 200 dolardan daha az olan ülkelerin bu azalıştan en büyük zararı görecekleridir. Bu ülkelerin «Resmi Kalkınma Yardımı» ihtiyaçları gerçekten çok büyük olup böyle bir kalkınma fonunun dışında yeni alternatifler bulabilme ihtimalleri de çok zayıftır.

Bütün bunlara ilâve olarak bu gibi ülkelerin nüfusunun gelişmekte olan ülkelerin nüfusunun % 64 ünü oluşturduğunu ve bu değerin 1.1 milyara ulaştığını da belirtelim. Geçen 10 yıl içinde sefaletin en acı yükünü taşıyan ülkeler de bunlardır. Bu gibi topluluklarda GSMH yılda sadece % 4.1 oranında artarken, adam başına gelirse % 1.7 gibi gülünç bir yükseliş oranına sahip olmaktadır.

«Resmi Kalkınma Yardımı» hedeflerinin sadece yarısına ulaşılabileceği gerçeği karşısında, bu fakir ülkelerin % 6 lık bir kalkınma hızına ulaşabilme umudu da kalmamıştır. Önümüzdeki 10 yıl içinde bu toplulukların kalkınma hızları o kadar düşük bir seviyede kalacaktır ki, bu ülkelerde yaşıyan yüzmilyonlarca kişinin sefalet diye nitelendirilebilecek yaşama koşullarında hiç bir değişme, hiç bir gelişme olmayacaktır. Çünkü adam başına gelir yılda sadece 2 dolar artacaktır.

SEFALET DEVAM EDECEKTİR

Böylesine olumsuz bir gelişimi, sadece bir nesil kadar bizden uzakta bulunan yüzyılımızın sonuna doğru izdüşürdüğümüzde, gelişmiş ülkelerde adam başına gelirin, 1972 yılı fiyatlarıyla, yılda 8000 dolara ulaşacağını, buna karşılık nüfusları asır sonunda 2 milyarı aşmış en fakir ülkelerde halkın çoğunluğunun yılda sadece 200 dolarla yetinmek zorunda kalacaklarını, 800 milyonluk bir kesiminse yıllık ortalama kazancının 100 dolar gibi gülünç ve sefil bir değerde kalacağını söyleyebiliriz.

Kalkınma yardımındaki açıktan en fazla zarar gören ülkeler en fakir ülkelerdir. Bununla beraber sorun burada bitmiyor. Gelişmekte olan ülkeler arasında durumları daha iyi olanlar bile, bu açıktan dolayı ciddi ekonomik ve mali sorunlarla karşı karşıya kalacaklardır.

GERİ KALMIŞ ÜLKELERİN BORCU 75 MİLYAR DOLARI BULDU

Gelişmekte olan ülkelerin toplam borcu günümüzde 75 milyar dolara ulaşmış bulunmaktadır. Yıllık borç taksitlerinin değeriyse yaklaşık olarak 7 milyar dolar kadardır. Yine bu ülkelerin ödedikleri borç miktarı 1970 de % 18 ve 1971 de % 21 artış göstermiştir. Bu artış 1960 lardaki artışın iki katı kadardır.

«Resmi Kalkınma Yardımı»ndaki açık ve gelişmekte olan ülkelerin günden güne büyüyen borçları karşısında, öyle görülüyor ki Dünya Bankası Grubu olarak kendi çalışma alanlarımızı genişletmek zorunluğuyla karşı karşıyayız. Böyle bir gayret göstermediğimiz taktirde, gelişmekte olan ülkelerin pahalı ve kısa süreli borçlara bağımlılıkları daha da artacak ve bu toplulukların kronik sorunu yeni boyutlara ulaşacaktır. Ne yazık ki, Dünya Bankası olarak gayrete geçmediğimiz taktirde bu ülkeler için başka hiç bir alternatif mevcut değildir. Çünkü gelişmekte olan ülkeler, önemli bir dış finansman kaynağı olmaksızın, minimum kalkınma gereklerini dahi tatmin edebilme olanaklarına sahip değildirler.

Dünya Bankası olarak bu konuda elimizden geleni yapmaktan kaçındığımız taktirde, bu, temel sorumluluklarımızdan da kaçtığımız anlamına gelecektir. Temel sorumluluğumuz da gelişmekte olan ülkelerin kendi haklarının yaşama standartlarını yükseltme yolundaki çabalarını en verimli bir şekilde destekleyecek, gerçekleştirecek projeleri finanse etmek ve bu konularda gereken teknik yardım ve tavsiyelerde bulunmak gibi konuları kapsamaktadır...

1974-1978 dönemi için, gelişmekte olan ülkelere olan mali sorumluluğumuzu ve yükümlülüğümüzü yılda ortalama olarak % 11 oranında arttırmayı ve bu yükümlülüklerin giderek artan bir oranını da Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Association) kredilerine kaydırmayı teklif ediyoruz.

Eğer çalışmalarımızı bu düzeye ulaştırabilirsek, ki ben bunun kesinlikle mümkün olduğuna inanıyorum, İkinci Beş Yıllık Programımız içinde Dünya Bankası Grubu gelişmekte olan ülkelerde 50 milyar dolarlık bir sermaye oluşumunun finansmanını ve bu konuda gerekli olan teknik yardımı sağlamış olacaktır. 1964-1968 döneminde bu değer sadece 13 milyar dolar ve 1969-1973 döneminde ise 30 milyar dolar kadardı.

TOPLUMSAL ADALET VE EKONOMİK KALKINMA

«Resmi Kalkınma Yardımı»ndaki açık, borç miktarlarının yeni boyutlara ulaşması ve gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelerle yaptıkları ticarette sürekli olarak kendi lehlerine uyguladıkları kısıtlamalar, tahditler dolayısıyla İkinci Kalkınma 10 Yılı için öngörülen yıllık ortalama %6 lık kalkınma hızına, gelişmekte olan ülkelerin pek çoğu ulaşamıyacak ve böyle bir hedef diğerleri için de erişilmesi çok güç bir hedef olarak kalacaktır.

Bununla beraber bu hedefe 1980 yılında ulaşıldığı kabul edilse dahi, tek başına böyle bir başarı gelişmekte olan ülkelerde yaşıyan 2 milyarlık insan topluluğunun çoğunluğu için hayat standartlarında büyük bir gelişme olacağı anlamı taşıyor mu?

Bu soruya içtenlikle vereceğimiz cevap kesin bir «Hayır»dır. Çünkü millî gelir artışları nüfusun fakir kesimlerine ulaşmadığı takdirde, bu artışların önemli bir anlamı olmayacaktır. Geçmişte de millî gelir artışları nüfusun fakir kesimlerine önemli ölçüde ulaşmamıştır. 1960 larda şimdiye kadar görülmemiş kalkınma hızlarının gerçekleştirilmesine rağmen bu kesimin yaşantılarında kayda değer bir değişme olmamıştır.

Bu gerçekliği kavrayabilmek için, gelişmekte olan ülkelerdeki birbirinden çok farklı 3 fakirlik, 3 sefalet kategorisini tanımlamamız, açıklamamız gerekiyor.

İlk olarak kalkınma çabalarının temel unsurları olan doğal, malî ve ehil işgücü kaynaklar açısından çok yetersiz ve genellikle küçük ülkelerden oluşan kesimdeki büyük sefalet sorunu geliyor. Bu gibi ülkelerde o kadar az servet, o kadar az zenginlik mevcut ki, bu zenginlikler herkese eşit olarak dağıtılsa dahi nüfusun tamamı gene de fakir olarak kalırdı. Bu ülkelerin sayısı 25 kadardır. Nüfuslarıysa toplam olarak 140 milyonu buluyor. Birleşmiş Milletler bu topluluklar en az gelişmiş topluluklar olarak tanımladığı gibi, kalkınmaları için de özel yardım programlarını onaylıyor.

İkinci kategoriyi, gelişmekte olan ülkelerin özellikle geri kalmış bölgeleri oluşturuyor. Örneğin Yugoslavyadaki Güney Cumhuriyetleri, Brezilyanın Kuzey Doğusu veya Tayland'ın Kuzey Doğusu gibi bölgeler. Bu gibi bölgelerin ülke ekonomisinin daha hızla gelişmekte olan kesimleriyle bütünleşmesi çok ciddi kültürel ve ekonomik sorunlar yaratıyor. Bununla beraber bu gibi bölgeleri coğrafi konum açısından tanımlayabilmek kolaylığı mevcut olduğu gibi, özellikle bu bölgelerde yaşıyan nüfusun gelirlerini, ayrıca bölgesel üretim kapasitelerini arttırmayı amaçlıyan kalkınma programlarını da uygulayabilme olanakları mevcut.

Robert S. McNamara: Dünyadaki aç insanları da düşünmek zorundayız.

Fakat en geniş, en yaygın, en inatçı olan fakirlik kategorisi üçüncü kategoridir. Bu fakirlikse gelişmekte olan ülkeler nüfusunun % 40 ını oluşturan en az gelirli kesimin fakirliğidir. Ülkelerinin gayri safi ekonomik kalkınmalarına rağmen, rasyonel bir şekilde tanımlanan insanca yaşama koşullarının dışındaki korkunç sefaletten bir türlü kurtulamıyan kesim de bu kesimdir işte.

Bu fakirlik, kaynaklar açısından çok yetersiz bir ülkenin yada hızla kalkınmakta olan bir ülkedeki özellikle geri kalmış coğrafi bir bölgenin fakirliğinden çok farklı bir fakirliktir. Aksine böylesine bir fakirlik gelişmekte olan ülkenin her yanına dağılmış nüfus içinde mevcut olan bir fakirlik kategorisidir. Çünkü nedenleri ne olursa olsun, nüfusun bu kesimi geleneksel pazar güçlerinin ve mevcut kamu hizmetlerinin kapsamı dışında kalıyor. Bu öylesine farklı bir fakirlik kategorisi ki ne mevcut hükümet programları ne de dış yardımlar erişebiliyor ona. Nüfusun en az gelirli % 40 ının fakirliği millî gelir ortalamalarının ortaya koyduğundan çok daha vahimdir. Dünya Bankası'nın çalışmaları şimdiye kadar şu gerçekleri açıkça ortaya koymuş bulunuyor:

1. Adam başına yıllık millî gelirin ortalama 145 dolar olduğu 10 ülkede nüfusun en az gelirli % 40 ı sadece 50 dolar kazanabiliyor.
2. Adam başına millî gelirin ortalama 275 dolar olduğu diğer 10 ülkede, bu kesim yılda sadece 80 dolar elde edebiliyor.

GERİ KALMIŞ ÜLKELERDEKİ MİLYARLARCA AÇ İNSANLAR NASIL DOYACAK?

Burada karşı karşıya bulunduğumuz sorunlar, günlük gerçeklikler içinde kavranılması dahi çok güç olan sorunlardır.

Örneğin, Hindistan'da yaşamakta olan yarım milyarlık nüfus içinde 200 milyonun yılda adam başına 40 dolardan daha az bir gelirle yetinmek zorunda kaldığını düşündüğümüzde; bu sorunun, bu gerçekliğin ne gibi bir anlam taşıdığını nasıl kavrayabileceğiz? Yapılan çalışmalar gösteriyor ki eğer Hindistan kendi besin sorununu çözümleyebilmek amacıyla sadece millî gelirindeki gelişmeye dayanmak zorunda kalacak olursa, nüfusun en fakir % 30 unun yeterli bir diyete sahip olabilmesi için en az 30 yılın geçmesi gerekli. Gelişmekte olan ülkelerde yaşıyan iki milyar insanın 2/3 ünün, yani yaklaşık olarak 1.3 milyarlık bir insan kitlesinin genellikle kırsal bölgelerde yaşadıklarını ve bunlar arasında 900 milyonluk bir kesimin yıllık ortalama gelirinin 100 dolardan daha az olduğunu ortaya koyduğumuzda, böyle bir gerçekliği kavrıyabilmek için müracaat etmemiz gereken kriter, perspektif ne olmalı?

Gelişmiş ülkelerde, pek çok kişiye göre, çiftçilik modern hayatın sıkıntı ve pisliklerinden arınmış, doğaya yakın, son derece tatmin edici temiz ve vakur bir faaliyet dalıdır.

Belki de gerçek insanın yaşantısı böyle olmalı diyebiliriz. Bununla beraber açlık içinde kıvranan yüzmilyonlarca köylü için hayatları ne tatminkârdır ne de temiz. Açlık veya yetersiz beslenme bu kişilerin ailelerini daima tehdit et-

mektedir. Cehalet onları çepeçevre sarmıştır. Salgın hastalık ve ölüm köylerini çok sık ziyaret etmekte, çok kalmakta ve çok kısa bir süre sonra yeniden dönmektedir.

Belki ulusal bir kalkınış var bu ülkelerde, fakat bu köylülerin yaşantılarında hemen hiç bir değişiklik yok. «YEŞİL DEVRİM» denilen mucize belki etkilerini göstermeğe başlamıştır, ama fakir köylünün bu mucizeyle uzaktan yakından bir ilişkisi mevcut değil. Çünkü nüfusun bu kesimi, sulama için, gübre için, ilâçlama için gereken ödemeleri yapabilme olanaklarından kesinlikle yoksun, hattâ üzerinde yaşamağa çalıştığı toprağa tasarrufu bile güvenli değil.

FAKIR ÜLKELERDEKI VİTRIN ŞEHIRLER

Gelişmekte olan ülkelerde eğitim ile ilgili harcamalar belki kısa bir süre içerisinde % 100, hattâ % 200 arttırılmış ve başşehirde çok çarpıcı bir üniversite inşa edilmiş olabilir. Fakat fakir köylü çocuklarından oluşan 300 milyonluk bir kesim için halâ okul diye birşey söz konusu değil, yüzmilyonlar için okul mevcutsa, ehil öğretmen mevcutsa kitap ve eğitim malzemesi mevcut değil.

Yine gelişmekte olan bir ülkede haberleşme ve ulaşım sistemi gün geçtikçe gelişmekte, modernleşmekte, modernleşmekte ve jet uçakları uluslararası hava meydanlarına hergün artan sayıda inmekte olabilir. Fakat çok ender olarak bir uçak görmüş ve belki de hayatında bir hava meydanını ziyaret dahi etmemiş bir fakir köylü için dış dünya ile tek bağlantı kendi mütevazi ürününü, zamanın uygun ve fiyatların iyi olduğu bir anda pazara taşımağa çalışacağı bir toprak yoldan ibarettir ve çok kereler bu olanaktan dahi yoksundur.

Beyler, artık samimî ve gerçekçi olalım. Bu insanların neler istedikleri ortada: Yaşayabilmek için bir iş, aileleri için yiyecek ve çocukları içinse bir gelecek. Daha iyi bir gelecek için çalışmanın vereceği tatminin ötesinde bir şey istemiyorlar, sefaletlerini sona erdirmek ve geleceğe umutla bakmak istiyorlar.

Burada birkaç tane huzursuz ve uyumsuz bireyden sözetmiyorum. Gelişmekte olan ülkelerdeki korkunç derecede fakir yüzmilyonlarca kişiden söz açıyorum. Toplam nüfusun % 40 ını oluşturan bir kesimin sorunlarını dile getiriyorum. Herhangi bir kalkınma çabası bu kesime önemli bir oranda ulaşamıyor. Bu kişilerin yaşadıkları ülkeler soyut ekonomik göstergelere göre belki de kalkınıyor, fakat bu kalkınma sürüp giderken yüzmilyonlarca insan adeta bir bataklık içinde çürüyüp gidiyor.

Peki ne yapılabilir?

Sizinle birlikte cevaplandırmağa çalışacağımız soru da işte bu.

BIR EYLEM PLANI

Yukarıdaki soruyu cevaplandırabilmek için önümüzde bulunan alternatiflere, alınabilecek politik kararlara bakmak gerekli. Bugün bu konuda birbiriyle açıkça çelişen iki düşünce sistemi mevcut.

Bu sistemlerden birincisine göre, gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetler süratli bir ekonomik kalkınmayı temel hedef olarak benmsemeli ve gelirin daha adil bir şekilde dağılımı ve istihdam artışını ise daha sonraki malî ve kurumsal değişikliklerle gerçekleştirmelidirler.

Oysa ikinci düşünce sistemini benimseyenler, bu ülkelerdeki sefaletin korkunçluğunu ve hükümetlerin kalkınma stratejilerinin başlıca hedefinin bu sefaleti azaltmak olduğunu ileri sürüyorlar. Böyle bir strateji hedefinin bu sefaleti azaltmak olduğunu ileri sürüyorlar. Böyle bir strateji toplam kalkınma hızında bir azalma yaratsa dahi, gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetler herşeyden önce nüfusun en fakir kesimlerini düşünmek zorundadırlar.

Kuşkusuz, süratli ve toptan bir kalkınma ile az gelirli kesimin gelirlerindeki artış arasında hiç bir çelişki bulunmadığına inanabilmemiz gerçekten çok iyi olurdu. Fakat içinde yaşadığımız gerçek dünyada, ne yazık ki böyle bir çelişki mevcut.

Öyle görünüyor ki gelişmekte olan ülkelerde ekonominin modern sektörleri gelişir ve kalkınırlarken, en az gelirli nüfus kesimlerine bu kalkınma pekaz yarar sağlayabiliyor. Elimizdeki doneler, yetersiz de olsalar, hemen bütün gelişmekte olan ülkelerde durumun böyle olduğunu gösteriyor.

Bununla beraber kalkınma hızının azami düzeyde tutulmasıyla sefaletin süratle azaltılması arasındaki çelişkinin, uzun bir kalkınma süresi içerisinde kesinlikle çözümlenebileceği de ileriye sürülebilir. Zaman içerisinde hızlı bir kalkınma verimliliği arttıracak ve yüksek üretim ve yüksek ücretlerle belirlenen modern üretim sektörü içinde henüz yer alamıyan nüfus kesimine dağıtılabilecek yeni kaynaklar yaratılmış, üretilmiş olacaktır. Hattâ, diyelim ki 10 yıl gibi daha kısa bir süre içerisinde, uygun teşvik unsurlarıyla ekonomiyi düzenlemek ve böylece emek ve ser maye fiyatlarını uygulamak, malî sistemi güçlendirmek ve ülke koşullarına uygun teknolojileri benimsemek suretiyle hızlı kalkınma çabalarıyla daha adil bir gelir dağılımı arasındaki çelişkiyi, hiç olmazsa azaltabilmek olanaklarının mevcut olduğunu da ileriye sürebilmek mümkün.

Evet, böyle bir görüş kendi içinde tutarlı gibi görünse de, bizim için büyük bir anlam taşımıyor. Bir kalkınma planlamacısı için 10 yıllık bir süre, kısa bir süre sayılabilir. Fakat çocukları daha beş yaşına gelmeden ölecek olan, yetersiz diyet yüzünden kronik raahtsızlıklardan kurtulamıyan, cehaleti nedeniyle yeni hünerler öğrenemeyen, faizcilere daima borçlu ve toprak ağalarına bağımlı oluşu nedenleriyle hiç bir kurtuluş alternatifi, hiç bir olanağı, hiç bir umudu bulunmayan fakir ortakçılar ve ırgatlar için 10 yıl çok uzun bir süredir.

Diğer yandan, gelişmekte olan bir ülkedeki hükümetin, nüfusun en az gelirli % 40 ının gelirlerini arttıracak, hiç değilse toplam millî gelir içindeki paylarını azaltmıyacak bir politikayı benimsememesi halinde, böyle bir seçimin toplam millî kalkınma hızı üzerinde ne gibi etkileri olacağı konusunda da ciddi sorunların mevcut bulunduğunu gözönünde tutmamız gerekiyor. Nüfusun en az gelirli kesiminin yaşantılarını daha iyi bir düzeye getirecek bir seçimin yapılması, gerçekten de kalkınma çabalarını ciddi şekilde engelliyor mu? Yoksa bu çabalar tamamen etkisiz bir hale mi gelecekler dir? Kesin olarak ortaya çıkacak durum nedir?

McNamara bir toplantıda konuşuyor..

Daha adil bir gelir dağılımını gerçekleştirecek bir seçimin kalkınma çabalarını üç temel noktada baltalıyacağı ileri sürülüyor belirli çevrelerce. Deniliyorki böyle bir seçimin yapılması halinde, a) Kapitalistlerin teşebbüs istek ve kabiliyetleri giderek aza lacaktır, b) Tasarruflar azalacaktır, c) Zamanı, modası geçmiş köhne teknolojilerin benimsenilmesi zorunluğuyla karşı karşıya kalınacaktır.

Bir saniye durup, bu iddiaları gözden geçirelim teker teker. Genellikle, bir ülkede kapitalistleri teşvik eden unsurların başında gelirler arasındaki farklılığın geldiği ileri sürülür. Elbette bu gibi teşvik unsurlarının tamamen etkisiz olduklarını ileri sürecek değiliz; bununla beraber herhangi bir kapitalistin belirli ve gerekli bir teşebbüse geçmesi için ne boyutta, ne düzeyde teşvik unsurlarına ihtiyaç duyacağı da rahatlıkla sorulabilir.

Nitekim gelişmekte olan 39 ülkede yapılan bir bilimsel araştırma, gelir farklılıklarının da ülkeden ülkeye büyük ölçüde değiştiğini gösteriyor. Bu araştırmada, nüfusun en yüksek gelirli % 5 inin geliri, nüfusun en az gelirli % 40 ının sahip olduğu gelirin katı olarak hesaplanmış bulunmaktadır. 8 ülkede en yüksek gelirli kesimin geliri en az gelirli kesimin gelirinin 30 katından daha fazladır. 16 ülkede ise bu oran 15 ten daha azdır. (1) Fakat burada önemli olan husus şudur: Bu iki ülke grubunun 1960 lardaki adam başına kalkınma sonuçları karşılaştığında, gelir farklılıklarının yaratacağı ileri sürülen teşvik unsurlarının büyüklüğü ile kalkınma hız ları arasında belirli bir ilişkinin varlığı ortaya çıkmıyor. Gelir farklılıklarının en az olduğu ülkelerdeki ortalama kalkınma oranı, gelir farklılıklarının en büyük olduğu ülkelerin kalkınma hızından düşük değil. Bu bize, gelişmekte olan ülkelerdeki daha fazla ve daha verimli üretimle ilgili teşvik unsurlarını zedelemeksizin, anormal gelir farlılıklarını geniş ölçüde düzenleme olanaklarının mevcut olduğunu apaçık bir şekilde gösteriyor.

Aynı şekilde, gelir dağılımı ile toplumsal açıdan ya rarlı ve verimli yatırım için gerekli tasarruflar arasındaki ilişki, şimdiye kadar sanıldığından daha da esnek bir ilişki olabilir. Her ne kadar daha büyük gelir elde eden kesimlerin, bu gelirin bir kesimini tasarruf edebilecekleri hususu bir gerçekse de, önemli olan bu tasarrufların ne şekilde kullanıldıklarıdır. Eğer bu gibi tasarruflar, anormal bir gelir dağılımının belirlediği lüks madde tüketimi talebini karşılama üzere kullanılıyorsa, böyle bir sonucun toplumsal kalkınma ve ulusal çıkarlara yararlı olacağını ileriye sürebilmek pek te kolay olmasa gerektir. Aksine, eğer daha adil bir gelir dağılımı, toplam olarak daha küçük bir tasarruf miktarı yaratmasına rağmen, bu toplam tasarruf hayatî maddelerin üretiminde yatırım olarak işleme girebiliyorsa, millî gelirdeki göreli (rölatif) bir yavaş artış oranı toplam nüfusun gelirindeki bir artışla yanyana yürüyebilir.

Son olarak, teknoloji sorunu var. Genellikle, süratli bir ekonomik kalkınmanın yeni teknolojileri gerektirdiği ve bu yeni teknolojilerin de, yapıları gereği istihdamı azaltmak suretiyle ülkedeki sefaleti bir ölçüde pekiştirdikleri ileri sürülüyor ve bu arada deniliyor ki ekonominin modern sektörleri gerekli şekilde donatılmadığı takdirde, ortaya çıkan verimsizlikler ülkenin ihracat kapasitesini sınırlayacak ve temel ihtiyaçlar için ithal mallarına bağımlılığını arttıracaktır. İlk bakışta bu görüş doğru gibi görünse bile, hemen belirtelimki sorun çok basite indirgenmektedir. Burada esas konu, modern teknolojiye karşı geleneksel teknolojinin çıkartılması değildir. Araştırılması gereken verimli teknoloji karşısında hangi teknolojinin verimsiz sayılabileceği ve ayrıca bu verimin de ne şekilde ölçülebileceğidir.

Bir teknolojinin verimliliği yada verimsizliği ancak mevcut kaynaklar açısından değerlendirilebilir ve ölçülebilir. Emek arzının sınırlı olduğu, zengin ve gelişmiş ülkelerde, en verimli teknoloji doğal olarak, sermaye yoğun ve en yüksek düzeyde otomasyona ulaşmış teknolojilerdir. Böyle bir teknoloji ürünleri, en sınırlı ve pahalı olan kaynaklar, yani emek açısından en ucuza üretmeyi amaçlar.

Fakat emek arzının çok büyük olduğu ve vasıflı ve karmaşık işgücününse sınırlı bulunduğu gelişmekte olan ülkelerde, en sınırlı kaynak olan sermaye açısından ürünleri pahalıya maledecek bir teknolojinin seçimi elbette verimli bir sonuç vermeyecektir. Bu gerçeğe rağmen, biran önce sanayileşmek isteyen gelişmekte olan ülkelerde çok kereler yapılan teknoloji seçimi sermaye yoğun sistemlerle sonuçlandığı

(1) *ABD'de bu oran 5'tir.*

gibi, genellikle bu seçime paralel olarak zaten sınırlı olan döviz kaynaklarının iyi değerlendirilmediği ve vergi teşvik unsurlarının yanlış kullanıldığı bir ortam yaratılmaktadır.

Eğer gelişmekte olan ülkelerdeki hükümet politikaları hem sermaye hem de emek kaynaklarının gerçek değerlerini ortaya koyan bir fiyat sistemine yönelmiş bulunsalardı, teknoloji seçimi sorunu da çok farklı olurdu. Böyle bir politikanın uygulanması halinde daha büyük bir istihdam, daha geniş ve adil bir gelir dağılımı ortaya çıkacak ve gelişmiş ülkelerin ucuz bir şekilde üretemedikleri emek yoğun ürünlerin üretilmesiyle de dünya pazarlarında rekabet olanakları yaratılmış olacaktı.

O halde böyle bir tahlilden çıkartmamız gereken sonuç ne olabilir?

Bu soruya şöyle bir cevap verebiliriz: Hernekadar daha adil bir gelir dağılımı ile toplam ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiler hakkında henüz yeteri kadar bilgiye sahip değilsek te şu temel sonuçlara varabilecek kadar bilgiye sahip bulunmaktayız:

1. Gelişmekte olan ülkelerde, nüfusun en az gelirli % 40 ının gelirlerini arttırmayı amaçlayan ve fakat millî kalkınma çabalarını ne aksatan ne de yavaşlatan hükümet politikalarının uygulanması kesinlikle mümkündür.

2. Bu gibi program ve politikalar üzerinde durulmadığı takdirde, sefaleti azaltma istikametinde hiç bir gelişme sağlanamıyacaktır.

Bugün artık açıkça biliyoruz ki(önümüzde, gelişmekte olan ülkelerde daha adil bir gelir dağılımını gerçekleştirme alternatifinden başka rasyonel bir alternatif mevcut değil.

Son derece imtiyazlı kişilerin sayısının sınırlı ve korkunç bir sefalet içerisinde yaşayanların sayısının ise çok büyük olduğu ve bu iki kesim arasındaki gelir farklılığı uçurumunun gündengüne büyüdüğü ülkelerde, reform çabalarının politik giderleriyle bir ayaklanmanın politik riskleri arasında kesin bir seçim yapılması zorunluğu bir an meselesi haline gelmiştir. İşte bu nedenledir ki, gelişmekte olan ülkelerde özellikle nüfusun en az gelirli % 40 ının sefaletini azaltma amacıyla uygulanacak hükümet politikaları sadece bir prensip meselesi olarak değil, herşeyden daha çok bir basiret, bir öngörü meselesi olarak ele alınmalıdır. Diğer bir deyişle, toplumsal adalet sadece moral, ahlâkî bir zorunluk değil, aynı zamanda ve daha çok siyasi bir zorunluktur da.

O halde gelişmekte olan ülkelerdeki korkunç sefalet ne şekilde ortadan kaldırılabilir, hiç olmazsa azaltılabilir?

İlk adım, bu konuda gerekli çabaları gösterme yolundaki politik kararlılık, politik azimdir. Son tahlilde kendi iç eşitsizliklerini çözümleme yolunda ne gibi adımların, ne zaman atılacağı kararını bir ülkenin yine kendisinin vermesi gerektiği de apaçık ortadadır. Ayrıca süregelen sefalet sorunuyla ülkenin sahip olduğu sistem içinde ekonomik ve politik iktidarın ne şekilde bölüşüldüğü arasında direkt bir ilişkinin mevcut olduğunu da bilmekteyiz. Dış etkenler ve dış kurumlar bu gibi sorunlarda yardımcı olabilirlerse de bu sorunları çözümleyebilme olanakları kesinlikle mevcut değildir, ayrıca böyle bir şey sözkonusu dahi olamaz. Bu konuda temel sorumluluk tamamen gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetlere aittir ve bu hükümetlerin bu temel sorumluluktan kaçmaları düşünülemez bile. Kısa süreli politik çıkarlar yüzünden reform çabalarını, reform çabalarını savsaklamanın sonunda kaçınılmaz şekilde politik aşırılıklara yolaçtığı hiç bir zaman akıldan çıkarılmamalıdır.

O halde siyasi irade ilk gereklilik olarak ortaya çıkıyor. Sorunun tümüyle ve ilgili herkes tarafından kavranılması ise ikinci adımı oluşturuyor. Hepimizin bu sorunu daha açık ve daha belirli bir şekilde kavrama zorunda olduğumuz bir gerçektir. Hem istihdam hem de gelir dağılımı konusunda geçmişteki ve günümüzdeki gelişmeleri kapsayan ve ortaya koyan çok sayıda ve güvenilir sayısal verilere ihtiyacımız var. Ve bu verileri en kısa zamanda sağlamamız gerekiyor. Ben kendi hesabıma, bu verilerin toplanılması yükümlülüğünü gelişmekte olan ülkelerin alması ve bu konudaki özel çalışmalar, sayımlar, örneklendirmeler ile ilgili programın sonuçlandırılması için de 1975 yılının hedef olarak seçilmesini bir teklif olarak ileriye sürüyorum. Bu arada bizim kuruluşumuz da dahil olmak üzere, uluslararası kuruluşumuz da dahil olmak üzere, uluslararası kuruluşlar bu gibi çalışmalara hem teknik hem de malî açıdan yardımcı olabileceklerini gibi, bu konuda çok yönlü bir forum da oluşturabilirler.

Üçüncü olarak, hepimiz anormal bir gelir dağılımını daha adil bir biçime indirgeyebilecek somut politika ve eylem biçimlerini tanımlamak zorundayız. Açık söyliyelimki burada tamamen yeni bir bilgi dalıyla karşı karşıya bulunuyoruz ve henüz elimizde cevaplardan daha çok soru var. Fakat çözümlememiz gereken sorunlar o kadar acil sorunlarki bütün cevapların elimize ulaşmasını bekleyecek zamanımız mevcut değil. Elimizdeki belgelerle hemen çalışmaya geçmek, hiç olmazsa bir başlangıç yapmak zorundayız. Yapacağımız hatalardan doğruları öğreneceğiz. Ve şu anda yapılabilecek en büyük ve en vahim hata uluslar arası kalkınma topluluğunun geçmişte olduğu gibi gelecekte de bu sorunun mevcudiyetini inkâr ederek hiç bir şey yapmaması olacaktır. Diğer bir deyişle yeni yaklaşımların zamanı kesinlikle gelmiş bulunuyor.

Peki bu yaklaşımlar neler olabilir?

1. İlk adım, gelişmekte olan ülkelerdeki nüfusun en az gelirli % 40 ının gelirlerini arttırmak amacıyla, mevcut kalkınma planları içinde özgül hedefler tespit etmek olmalıdır. Ben, nüfusun en fakir kesimlerinin gelirin kısa süre içerisinde -diyelimki önümüzdeki 5 yıl içerisinde- hiç olmazsa millî gelirdeki artış hızına eşit bir hızla büyümesini sağlayacak bir hedefin seçilmesini öneriyorum. Yine örneğin 10 yıl gibi daha uzun bir süre içinde ise bu kesimin gelirindeki ortalama artış, toplam millî gelirdeki ortalama artış hızının önemli derecede üzerinde olmalıdır.

2. Sefalet ve işsizlik arasındaki yakın ilişki de göz önünde tutularak, işsiz, işsizlik ve gizli işsizlik üzerinde de hassasiyetle durulmalıdır. Nüfusun en az % 20 sinin işsiz bulunduğu ve korkunç bir nüfus artışının her yıl emek pazarına yeni elemanlar kattığı bu gibi fakir ülkelerde, emek fazlalığını üretken işlerde istihdam edebilecek politika ve programların tespit edilmemesi ve uygulanmaması halinde, sefalet içinde sürünenlerin durumlarını daha iyiye götürebilmek için pek az şey yapılabilir. Dolayısıyla istihdam yaratma tek başına ve doğrudan doğruya bir hedef olarak seçilmelidir. Bu bakımdan kırsal ve şehirsel kamu hizmet ve yapımlarının geliştirilmesi, organize edilmesi gerekmektedir. Örneğin pazarlara giden yolların yapımı, halk tipi ucuz konut inşaatı, ağaçlandırma, sulama ve kurutma tesislerinin tevsii, karayolları bakımı ve buna benzer düşük vasıflı, emek yoğun ve ekonomik bakımdan faydalı projeler. Bankamız bu nitelikteki projeleri finanse etmeğe hazırdır.

3. Bütün bunlardan başka, toprak reformu, vergi reformu, kurumlar reformu, banka ve kredi sisteminde yapılacak reformlar gibi, gelişmekte olan ülkelerin ekonomik gücünü daha yaygın hale getirecek, dağıtabilecek kurumsal reformlar hayatî önem taşımaktadır. Mevcut toprak mülkiyeti sisteminin, vergi kanunlarının ve banka işlemlerinin aynen devamı yine mevcut gelir ve servet dağılımının da devamı anlamını taşıyacaktır. Bankamız sözkonusu nitelikteki reformları hem teknik hem de maddî yardımlarla desteklemeğe hazırdır.

4. Kamu harcamaları sistemindeki değişiklikler, nüfusun en fakir kesiminin yaşama koşullarını değiştirme yolunda bir hükümetin sahip olduğu en etkin tekniklerin başında gelmektedir. Sağlık, ulaşım, içme suyu temini, eğitim ve buna benzer diğer kesimlerdeki karcamalardan çok kereler nüfusun fakir bölümlerinden çok imtiyazlı tabakalar yararlanmaktadır (2). Bunun nedeni kısmen bu gibi hizmetlerin daha çok şehirsel bölgelerde ve yüksek gelirli kesimin yaşadığı alanlarda yoğunlaşmış olmasıdır. Fakat bu gerçekten daha da önemlisi, imtiyazlı tabakaların politik karar alma süreci ve mekanizmasınma çok daha etkin oluşlarıdır. Gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetler mevcut kamu harcamalarından en fazla kimlerin yararlandığını tespit etmek suretiyle, bu harcamalarda kamu hizmetlerine en fazla ihtiyaç duyan kesimlere yardım edebilecek şekildeki değişiklikleri gerçekleştirebilirler. Sorulacak soru şu olmalıdır: Mevcut harcamalar nereye gidiyor? Bu harcamalardan en çok kimler yaralanıyor? Dünya Bankası bu gibi araştırmalara dayanan programların oluşturulmasına katkıda bulunacak, finansmanlarını sağlıyacaktır.

5. Son olarak, gelişmekte olan ülke hükümetleri toprak, emek ve sermaye fiyatlarındaki anormallikleri ortadan kaldıracak programları ön plana almalıdırlar. Zaten zengin olan kesimler için sermayenin fiyatını düşürmek, fakir kesimler için ise kredileri daha pahalı hale getirmek, imtiyazlı tabakaların zaten sınırlı olan ülke kaynaklarından yararlanma olanaklarını arttırmak, bu kaynakları nüfusun diğer kesimleri için çok pahalı hale getirmek, ekonomik bakımdan güçlü olanları desteklemek, güçsüzleri ise ya payalnız bırakmak. Bütün bunlar kalkınma programlarının sonunu hazırlayan en yanlış adımlar arasındadır. Bu gibi uygulamalar kaçınılmaz bir şekilde, ekonomik ve toplumsal dengesizliği daha da arttıracak, tehlikeli bir hale getirecektir.

Uluslararası kalkınma topluluğunda yeralan bizler artık bu apaçık gerçekleri görmek, kavramak zorundayız. Dünya Bankası Grubu olarak gelişmekte olan ülkelerin gerçek kal-

(2) (Bu gerçek kamu hizmetlerinden yararlanma alanında çok açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Örneğin okula kayıt oranı ve eğitim kalitesi yüksek gelir gruplarında daha yüksektir. Gelişmekte olan 20 ülkeyi kapsayan bir araştırma ise, zaten çok sınırlı olan döviz kaynakları içinde özel otomobil ithali için kullanılan miktarın kamu hizmetlerinde kullanılacak otobüslerin ithali için gerekli miktarın 10 katı olduğunu ortaya koyuyor.)

kınma çabalarına yardımcı olabiliriz ve esasında da bu yardımda sonuna kadar kararlıyız.

ÖZET VE SONUÇLAR

Şimdiye kadar söylediklerimizi özetleyip elde ettiğimiz sonuçları birer birer sıralayalım.

Bir defa günümüzdeki kalkınma programlarının çok yetersiz oldukları açıkça ortadadır. Yetersizdirler, çünkü gelişmekte olan ülkelerdeki yüzmilyonlarca kişinin insanlık dışı yaşantılarını sona erdirme şeklindeki temel kalkınma hedeflerinde kesin bir başarısızlıkla sonuçlanmalarının nedenleri nelerdir?

Bana kalırsa iki önemli neden mevcut. Gelişmiş olan ülkeler gelişmekte olan ülkelere yardım hususunda ellerinden geleni yapmaktan kaçınıyorlar. Diğer yandan gelişmekte olan ülkelerdeki hükümetler de nüfuslarının en fakir % 40 ının yaşantılarını daha iyi bir düzeye getirmek için yeterli çabada bulunmuyorlar.

Elbetteki zengin ülkelerin öncelik tanıdıkları kendi iç sorunları var. Fakat bu ülkelerin milli gelirlerindeki ek artışlar o kadar büyük, teknolojik kapasiteleri o kadar güçlü, sahip oldukları göreli avantajlar o kadar belirgindirki gelişmekte olan ülkelere neden daha fazla yardım yapmayı reddettiklerini rasyonel şekilde açıklamak asla mümkün değildir.

Zengin ülkeler gelişmekte olan ülkelere kendi GSMH nın % 0.7 si değerindeki bir yardım yerine sadece % 3.7 oranında bir yardım yapmak suretiyle Resmî Kalkınma yardımı diye nitelendirilen ve fakir ülkelerin kalkınmasında çok yararlı olacak bir yardımın gereklerini yerine getirmiyorlar. Gelişmiş ülkelerin toplam GSMH değerinin 1970 yılında 2000 milyar dolar olduğunu ve bu değerin 1980 yılında 3000 milyar dolara ulaşacağı gözönünde tutulacak olursa, yaptıkları yardım miktarının gülünçlüğü de daha açık bir şekilde ortaya çıkar.

Kuşkusuz kimse, zengin ülkelerden fakir ülkelere yardım edebilmek amacıyla kendi zenginliklerini terketmelerini, tüketmelerini beklemiyor. Onlardan beklenilen sürekli bir şekilde ve hızla artan zenginliklerinin küçücük bir bölümünü fakir ülkelerle paylaşmalarıdır. Bundan başka bir başka hususta da, hem fakir ülkelerde yaşıyan yüzmilyonlarca kişiye hem de kendi uluslarına karşı yükümlü oldukları bir görevi yerine getirmiyorlar. Diğer bir deyişle bu ülkeler fakir ülkelerin kendileriyle daha adil koşullar altında ticaret yapma olanaklarını sürekli olarak engelliyorlar. Bu ülkelerin sözde kendi çıkarlarını koruyabilmek amacıyla uyguladıkları dış kısıtlamalarını savunmak şu iki nedenden dolayı olanaksız görünüyor. Bu kısıtlamalar a) Bir yandan fakir ülkelerde yaşıyan yüzmilyonlarca insanı, b) Diğer yandan gelişmiş ülkelerin kendi tüketicilerini zarara sokuyor. Ticaret sorunu muhakkakki karmaşık bir sorundur, fakat işin esası yeteri derecede basit. Bu da, gelişmiş ülkelerdeki özel çıkar gruplarının yaptığı politik baskıların hem kendi ülkelerindeki hem de gelişmekte olan ülkelerdeki yüzmilyonlarca kişinin çıkarlarına baskın çıktığı gerçeğidir.

Zengin ülkeler, hem yardım hem de ticaret alanlarında ellerinden geleni yaparak kendi zenginlikleriyle gelişmekte olan ülkelerdeki sefalet arasında giderek büyüyen dengensizliği azaltmağa gayret etmedikleri taktirde, önümüzdeki yıllar içinde fakir ülkelerde başarılı bir kalkınmanın gerçekleştirilme olanağı kesinlikle mevcut değildir. Böyle bir durumda, milletler topluluğu bir yanda imtiyazlılar öte yanda herşeyden yoksun edilmişler, bir yanda huzurlular öte yanda öfkeliler, bir yanda her açıdan tatmin edilmiş bulunanlar öte yanda hiç tatmin olmamış kitleler olmak üzere, çok tehlikeli bir şekilde parçalanmış olacaktır. Böyle bir uluslararası ortam elbetteki hiç te huzurlu bir ortam sayılamaz. Dolayısıyla bütün gelişmiş ülkelere, gelişmekte olan ülkelerde daha adil bir gelir dağılımını sağlamak üzere, ellerinden geleni yapma görevi düşüyor.

Fakat bunun yanında gelişmekte olan ülkelerin de şimdiye kadarki gayretlerinden daha büyük gayret göstermeleri de gerekiyor. Çünkü, daha önce de belirttiğimiz gibi bu ülkelerde nüfusun en fakir % 40 ı genellikle tüm kalkınma çabalarının kapsamı dışında kalıyor.

Artık kesinlikle bilmemiz gerekiyorki önümüzdeki acil ve hayati sorun tek başına, soyut bir kalkınma oranı, bir kalkınma hızı değil, bu kalkınmanın ne gibi bir nitelik taşıdığı, taşıyacağıdır. Gelişmekte olan ülkeler 1960 sonlarında, daha önce hedef olarak alınan % 5 lik bir kalkınma hıızndan daha büyük değerleri gerçekleştirebildiler. Fakat bu kalkınmanın toplumsal etkileri o kadar dengesiz ve kalkınma sonuçlarından hiç yararlanamıyanların sayısı o kadar büyüktü ki istatistik anlamda bir kalkınma hedefine ulaşılmış olması tek başına büyük bir anlam taşımıyor, hatta kişiyi yanıltıyordu.

Dünyadaki bütün hükümetler mevcudiyetlerini, sadece imtiyazlı azınlıkların çıkarlarını değil, tüm vatandaşların esenliğini, geleceğini düşünerek, onlara insanca yaşama olanakları sağlıyarak sürdürebilirler. Kuşkusuz mutlak eşitlik, mutlak laissez-faire gibi anlamsız bir kavramdır. Fakat toplam nüfusun % 30-40 ını etkisi altında tutan mutlak bir beşerî sefalet ne gözden uzak tutulabilir ne de medenî bir düzeni dürdürmeyi amaçlıyan bir iktidar tarafından da uzun bir süre müsamaha ile karşılanabilir.

Dünyanın pek çok bölgesinde harekete geçebilmek için önümüzde çok az zaman kaldığını kavrayamayanlar gerçekten çok safdil kişiler olarak nitelendirileceklerdir. Dolayısiyle, gelişmekte olan ülkelerdeki iktidarların temel görevi kendi nüfuslarının % 40 ının içinde bulunduğu insanlık dışı koşulları değiştirmek için kalkınma programlarını yeniden düzenlemektedir. Bu iktidarlar böyle bir sonucu canlı bir toplam ekonomik kalkınma hedeflerine öncelik tanımaya hazırlıklı ve niyetli olmalı ve imtiyazlı azınlıklara çıkar sağlayan ekonomik sektörlerdeki gelişmede bir yavaşlama pahasına da olsa; Beslenme, konut, sağlık, eğitim ve istihdam gibi sorunları ön plana almalıdırlar.

Toplumsal ve ekonomik politikanın bu şekilde kökten değiştirilmesi temelde siyasî bir görevdir. Ve gelişmekte olan ülkelerdeki iktidarlar böylesine kökten bir değişikliği benimseme ya da benimsememe yolundaki kararı da kendileri almak zorundadırlar. Kuşkusuz ekonomik ve toplumsal politikada kökten bir değişiklik yaratacak kararları alabilmek için de bu iktidarların büyük bir cesaret ve iradeye sahip olmaları gerekmektedir.

Zengin ülkelerdeki siyasî liderlerin görevleri ise kendi ülkeleri ile gelişmekte olan ülkeler arasındaki korkunç gelir açığını azaltmak üzere bu gibi kararlara yardımcı olmak ve bu kararları alabilecek cesareti gösteren iktidarları sonuna kadar desteklemektedir.

İnanıyorum ki bu toplantıda bulunanların hepsi hem Dünya toplumunu oluşturan ülkeler arasında hem de bizatihi bu ülkelerin kendi yapıları içinde sosyal ve ekonomik adaleti sağlamak amacıyla çok önemli yapısal değişikliklerin en kısa zamanda gerçekleştirilmesi gereğini kesinlikle kavramış bulunuyorlar. Böyle bir adaletin gerçekleştirilmesi, bir milyon yıllık beşer yaşantısı içinde çok uzun zamandan beri beklenmekte idi.

Mademki önümüzdeki acil ve hayati sorun sosyal ve ekonomik adaletin gerçekleştirilmesi sorunudur artık kendimize temel sorumluluklarımızın neler olduğunu sormamazlık edemeyiz. Açıktır ki içinde bulunduğumuz dönemin yapısı bu soruya vereceğimiz cevabın şekli ve niteliği ile belirlenecektir.

Resmî Kalkınma Yardımı Tahminleri

(Gayrisafi Millî Hasılanın oranı olarak)

Ülkeler	*1970*	*1971*	*1972*	*1973*	*1974*	*1974*
Avusturalya	0.59	0.52	0.59	0.59	0.59	0.60
Avusturya	0.13	0.06	0.17	0.19	0.22	0.25
Belçika	0.48	0.49	0.54	0.58	0.62	0.66
Kanada	0.42	0.37	0.48	0.51	0.55	0.59
Danimarka	0.38	0.43	0.48	0.53	0.58	0.64
Fransa	0.68	0.68	0.65	0.65	0.65	0.65
Almanya	0.32	0.34	0.33	0.36	0.36	0.38
İtalya	0.16	0.17	0.16	0.16	0.16	0.16
Japonya	0.23	0.23	0.28	0.32	0.36	0.40
Hollanda	0.63	0.60	0.70	0.74	0.76	0.78
Norveç	0.32	0.33	0.47	0.56	0.67	0.75
Portekiz	0.61	0.75	0.45	0.45	0.45	0.45
İsveç	0.36	0.45	0.50	0.56	0.65	0.71
İsviçre	0.15	0.12	0.22	0.26	0.30	0.32
İngiltere	0.37	0.41	0.41	0.41	0.45	0.46
A.B.D.	0.31	0.32	0.30	0.28	0.26	0.24
ORTALAMA	0.34	0.35	0.36	0.36	0.36	0.37

Erzurumda bir mühendis

(Baştarafı sayfa 3. de)

duk. Gecenin içinde Demirel konuşuyordu. Mühendis Özdemir Karababa, yardımcıları, orda bulunanlar, Demirel'in sesine kulak kesilmişlerdi:

«Teknik elemanlara verilecek ek ödenek nedir ki? Bunun portresi nedir ki? Hepsini hesaplasan, toplasan 200 — 250 milyon lira eder. Devlet bu parayı veremiyecek durumda değildir. Bakımsız kalan bir tesisin, teknisyen yokluğundan ötürü zararı 200 milyondur. Sadece bir tesisin parası eder bu... Bunu görmemek bilmemek, olmaz. Bir tesis yıkılsa, harap olsa, işte size gitti 200 milyon lira... Bu bir hesap meselesidir.

Biz Türkiye şartlarına göre tek ödeneği sağlayan kanunu getirmişizdir. Ek ödenekler ayrı bir konuydu. Yapılan işlere, bulunamayan elemenlara göre verilecekti. İşin analizi, işin tasnifi, klasifikasyonu yapılacaktı. Bu da bir ehliyet meselesi idi. Modern bir şey yapalım dedik. Yapamadık, tatbikata gelinince başarı sağlanamamıştır, yaptırılmadı. Teknik personel fevkalade rahatsızdır.»

800 BİN MEMUR BESLİYEN DEVLET BUNU VERİR

«Teknik eleman fevkalade rahatsızdır.» diye tekrarladı. Çok iyi bildiği konuyu anlatan bir insanın şaşırtıcı kolaylığı içinde konuşuyordu.

«Eskiden teknik elemana yüksek yevmiye verilirdi. Dışarda mahrumiyet bölgesinde çalışanlara daha yükseği verilirdi. Diyelim ki yevmiyeler 70 liradır. Mahrumiyet bölgesi için 40 lira daha alırdı. Ederdi 110 lira... Risk varsa onun için de 40 alırdı, ederdi 150 lira... Biz bunları biliriz, gördük... Ek ödenek, yan ödeme böyle gelecekti, gelemedi. Tatbikatta olmadı. Onun için teknik eleman fevkalade rahatsızdır, fevkalade tedirgindir. Bir zaman gelecek, devlet dağbaşlarına kurduğu bu milyonluk, milyarlık tesisleri bekletecek adam bulamıyacaktır, yazık değil mi? Bir kaç yüz milyon lira için bu yapılır mı? 800 bin memurunu besleyen bir devlet, bir kaç teknisyenine bu parayı vermekten aciz olur mu? Verebilir. Vermek lazımdır. Biz bunu biliriz, bunu söyleriz.»

TEKNİK ELEMAN DIŞARI GİDİYOR

«Teknik eleman bu koşullar altında yurd dışına gitmek zorunda kalıyor.» dedi Özdemir Karababa. «Feyzi ağabey ve Sezai Türkeş Libya'ya gittiler.»

«Evet. Reis deriz. Ağabeyimizdir, hepimizin ağabeyi... Çok becerikli insanlardır. Siz bilmezsiniz. Bakın çok başarı sağlayacaklardır. Büyük bir liman inşaatı aldılar. Hem de başka firmaların verdiği fiyatı çok kırarak. Para da kazanacaklar. Tanrı başarı versin. Sadece sizlerin değil, bizim de, bizden önceki kuşakların da ağabeysidir. Genç teknik elemanlar da gidiyor, çok yazık oluyor. Hepsi de güç yetiştir insanlar.»

odalardan

BURSA'DA DA BELGE UYGULAMASI BAŞLIYOR

Bursa Belediye Başkanı Y. Müh. Kemâl Bengü

Şubemiz Yönetim Kurulu adına genel sekreteri ve muhasip üyesi 21.Ekim.1972 günü Bursa'ya giderek üyelerimizle bir toplantı yapmışlardır.

Bu toplantıda önce kamu hizmetini yapan meslekdaşlarımızın, Devlet Personel Kanununun götürdüğü haklar ve hizmet yapma olanakları dile getirilmiş, Bursa ilinde üye sayısının 150'ye yaklaştığı belirtilerek temsilciliğin yetersiz kalacağı ve bir Şube açılması zorunluğu ileri sürülmüştür.

BELGE UYGULAMASI BAŞLIYOR

Öte yanda gelişmekte olan şehirde yapıların proje ve inşaat disiplinsizliği eleştirilerek BELGE UYGULAMA zorunluğu üzerinde görüşbirliğine varılmıştır.

Daha önce Belediye Başkanı üyemiz Sayın Kemal Bengü'yü ziyaret eden Yönetim Kurulu temsilcilerimiz bu konu üzerinde kesin söz aldıklarını müjdeleyince meslekdaş Başkan'a teşekkür edilmesine oy birliği ile karar verilmiştir.

Bursa'daki Belge Uygulamasında da Mimarlar Odası İstanbul Şubesi ile işbirliği yapmak üzere ilgili Oda yöneticileriyle görüşmelere başlanılmıştır.

BURSA TEMSİLCİLİĞİNE RECEP MERCAN SEÇİLDİ

Oda'mızın Bursa Temsilcisi Sayın Yüksel Ulusemre'nin bir süre önce görevinden çekilmesi üzerine boşalan temsilcilik için 21.10.1972 günü Belediye Meclisi Salonunda yapılan gizli seçim sonunda temsilciliğe Recep Mercan seçilmiştir.

Recep Mercan, 1933 yılında İnegölde doğmuş, ilk ve orta öğrenimini İnegölde, lise öğrenimini ise Bursa Erkek Lisesinde yapmıştır. İ.T.Ü. İnşaat Fakültesine 1951 — 1952 ders yılında girmiş ve Şubat 1957 de mezun olmuştur. Haziran 1957 de de askere gitmiş, yedek subaylığını son 9 ayını ve Okul devresi stajlarını D.S.İ. bünyesi içinde tamamlamıştır.

Terhisini müteakip serbest çalışmaya başlamıştır ve halen serbest çalışmaktadır. Son Belediye meclisi seçimlerinde Bursa Belediyesi Meclis üyeliğine seçilmiş olan Mercan evli ve iki kız çocuğu sahibidir.

Recep Mercan'ı kutlar, temsilcilik görevinde de kendisine başarılar dileriz.

ERSİN ARIOĞLU'NUN BABASI VEFAT ETTİ

Şubemiz Yönetim Kurulu üyesi Ersin Arıoğlu'nun babası, geçtiğimiz hafta 27 Ekim 1972 Cuma gününü Cumartesiye bağlayan gece hayata gözlerini yummuştur.

Arkadaşımızın bu büyük acısını paylaşır ve başsağlığı dileriz.

RASİN ETİMAN, TİFLİS'DE DÜZENLENEN ÖNGERİLİM KONULU SEMPOZYUMA KATILDI

Uluslararası Öngerilim Federasyonu (Féderation Internationale de la Précontrainte) dört senede bir genel kongreler ve bu kongreler arasında her iki senede bir de sempozyumlar tertiplemektedir. 1970 senesinde Prag'da yapılan ve 1974 te New York'da yapılacak kongreler arasında da, «Frefabrike ve Öngerilimli Yapılarda Zelzele» ve «Betonarme ve Öngerilimli Deniz Yapıları» konularındaki sempozyumlar 23 eylül - 30 eylül 1972 tarihleri arasında Tiflis şehrinde yapılmıştır. Bu sempozyumlar çeşitli uluslara mensup 650 eleman tarafından izlenmiştir. Bilhassa ilki memleketimiz bakımından önem taşıyan bu sempozyumlara Türkiye'den yalnız Y. Müh. Rasin Ziya Etiman iştirak etmiştir. Arkadaşımız sempozyumlardan sonra bazı inşaat endüstrisini de ziyaret ettikten sonra yurda dönmüştür.

İstanbul'un su derdi

(Baştarafı Sa. 5 te)

ra bir kapasiteyle yapılmış, halihazırda o kullanılıyor. Burada 4 tane dekantor (çökertici) vardı. Geçen sene bir beşincinin inşaatını, tıpatıp aynı olarak biz yaptık, teçhizatını da Sular İdaresi kendi imal etti. Bence bu da büyük bir başarıdır.

— Yani eskisinin aynını yapmayı yeter derecede modern buldunuz; daha yeni bir teknoloji aramadınız.

GECIKEN IŞ : TASFIYE TESISLERI

— O açıdan düşünmedik, iyi çalışıyordu bunlar; ihtiyaç da vardı; onun için yapıldı. Aslında projemizin en geciken işi, bizi üzen tarafı, yeni yapılacak tasfiye tesisleridir. Bunlardan biri yine Kâğıthane'de, diğeri Ömerli'de olacak. Bunların şartnameleri hazır; ihale etmek üzereyiz; Dünya Bankası kredisiyle yapılacak.

Dünya Bankası kredisiyle yapılacak diğer iş Sirkeci-Harem arasındaki boğazaltı su geçişi. Önce bunun gerekçesini belirteyim. İstanbul'un 3/4 nüfusu Avrupa'da, 1/4 kısmı Asya tarafında. Halbuki Asya tarafındaki Ömerli barajından Terkos ve Alibey toplamından fazla su almak mümkün olacak. O halde bu suyun bir kısmını karşıya vermek ekonomik bir önem taşıyor. Yaklaşık olarak 50 milyonluk bir yatırım gerekecek. Bunun inşaat ihale evrakının hazırlanması için müşavirlik firması seçilmek üzere teklifler alındı. Bu müşavir firma inşaatı alacak firmanın hazırlayacağı hesapları, projeleri, inceleyecek, ondan sonra yapımda ve testlerde kontrolluk edecek. Boğazın alt üst akımları ve kesif trafiği bu inşaatı önemli bir mühendislik yapısı haline getiriyor. Bu bakımdan müşavirliğin de, yapımının da yabancı firmaya verilmesini kararlaştırdık.

— Yabancıdan bir kısmını olsun kurtaramaz mıydınız?

— Onu tasfiye tesislerinde yapmamız mümkün oldu. 1975 yılında bitmesi planlanan tasfiye tesislerinin inşaatının Türk müteahhitlerine verilmesini mümkün kılmak için techizat işi ile inşaatı ayrı ayrı uluslararası ihaleye koyacağız. Her birinin teçhizat işi 50 milyon, yani 100 milyon lira, inşaat işleri de 150 milyon lira. Bu elbette ki idare olarak bize güçlük çıkaracak. Ancak Türkiye'de işi daha ucuza yaptırmanın yolu budur; o idarenin parasını, memleketin dövizini korumak isteyince teferruata girmek, çok çalışmak, güçlükleri göze almak gerek.

Yeri gelmişken belirteyim: Kanaatimce, özellikle su işleri gibi konularda planlamayı o memleketin mühendisine, susuzluk çeken insanlarıyla birlikte yaşayan mühendise hazırlatmak gerek. Planı böylece hazırladıktan sonra üst tarafı artık literatüre geçmiş, yönetmeliklerde belirtilmiş şeyleri bir uzmanın projelendirmesi, kâğıda geçirmesidir.

Türkiye'de genellikle, beynelmilel kuruluşlar tarafından sağlanan kredilerle yapılan yatırımların müşavir mühendisliğini de yabancı firmalar yapıyor. Bunun bir yerde bir gün son bulması lâzım. Denebilir ki müşavir firmalar arasında kim ucuz teklif verirse o olacak tabii. Ama bizim müşavir firmalarımız da yeterli olarak kabul edilen firmalar arasına girmeli. Burada yumurta tavuk hikâyesi ortaya çıkıyor. Yeterlilik vermek için kuvvetli firmalar olması gerek ve tersi de doğru... Bunun için de firmaların böyle büyük işler yapabilmiş olabilmelerini gerçekleştirmek lâzım. Özel mühendislik konularında, daima, her firma için durum aynıdır: Çok üstün uzmanlardan faydalanmak. Bizim az sayıda da olsa kabiliyetli firmalarımız mevcuttur. Bütün uluslararası müzakerelerde, kredi müzakerelerinde müşavir firmaların arasında bizim de kuvvetli firmalarımızı aday olarak göstermemiz lâzım. Yeterlilik tabii finansman kurulundan geçiyor. Fakat ön seçimi idareler yapıyor. Bizim adayların yeterliliğini savunmalı sırasında.

ÖMERLİ BARAJI BİTMİŞ SAYILIR

— Ömerli Barajı gecikecek mi?

— Bizim gecikmelerimiz diğer ünitelerden, özellikle tasfiye tesislerinden. Ömerli Barajı su tutmaya başlamıştır. Barajın maliyeti 60 milyon civarında olacak. Burda iki tane pompa istasyonu olacak. Su alma yapısını yapıyoruz; bu aynı zamanda pompa istasyonunun alt kısmı oluyor. Mevsime göre suyu 46 kotuyla 62 kotu arasında değişik irtifadan almak gerekecek. Bir tünelle su pompa istasyonuna geliyor, çok enteresan bir pompa istasyonu: Suyu 138 kotuna çıkaracak, burada tasfiye tesisi yer alacak. Tasfiye tesisinden su iki yönde akacak. Biri İstanbul yönünde (burada tepeleri aşmak için küçük bir pompaj ihtiyacı var) Harem'e kadar 30 km. Buranın su alma yapısını yapıyoruz, pompaları ısmarlandı. Diğeri Kartal yönünde akacak; mevcut Kartal Su Birliği hattına paralel olacak; Adalar'a kadar su gidebilecsek.

— Tasfiye tesisleri geciktiğine göre 1975 yılına kadar susuz.

— Kimseye 75 yılına bekle demek mümkün değil, makul değil. Vaktiyle yapılmış dekantörlerin aynını burada yaptırmaktayız: İki tane 50 binlik, yani 100 bin metre³ su verilecek. Gelecek sene içinde yetiştirebileceğiz. Bu az miktar su için hattı öyle bir geçirdik ki cazibeyle de su verilebilecek. Ondan sonrasını yine ihale etmek üzereyiz. Fakat onun Küçük Çamlıca deposuna varışı 74 ortasında olabilecek. Fakat biz 73 sonunda su verelim diye, bu depodan itibaren bir branşman hattını Koz Yatağı deposuna kadar ihale etmek üzereyiz. Yani biz 76 sonuna kadar bir buçuk milyar lira kadar para harcıyacağız; bu yıl sonundaki harcamalarımız henüz yarım milyarda.

YAN ÖDEMELER

(Baştarafı Sayfa 1 de)

odalar arası daimi bir komisyon kurulmasının ve bu tür toplantıların sık sık yapılmasının çok yararlı olduğu kanaatine varılmış, ve teknik elemanların personel kanunu kapsamı dışına çıkarılmadan başka bir çözüm olmadığı oybirliği ile kararlaştırılmıştır. Bu kararın gerçekleştirilebilmesi için de önce bir basın toplantısı düzenlenmesine, bu çalışmalara Oda merkezlerinin de katılmasının sağlanmasına, sonra oda temsilcilerinden başka kamu kesiminde çalışan mühendis ve mimarların temsilcilerinin de katılacağı kalabalık bir heyet halinde Ankara'ya gidilerek Başbakan ve yatırımcı Bakanlarla görüşülmesine karar verilmiştir.

Alınan bu kararlara uygun olarak da 26 Ekim 1972 günü ortak bir basın bildirisi dağıtılmıştır. Basın bildirisi şöyledir:

PERSONEL KANUNU 50 BİN TEKNİK ELEMAN İÇİN TAM BİR BASKI ARACI HALİNE GELMİŞTİR

— Yurt kalkınmasında görev almış 50 bini aşkın teknik elemanı, yakından ilgilendirmekte olan Personel Kanununun ön hazırlıkları sırasında, ilgililer yeteri derecede uyarılmalarına rağmen, kanun, bu uyarılar dikkate alınmadan Parlamentodan geçmiştir. Teknik elemanlar da bütün itirazlarına rağmen bu kanun statüsü içine alınmışlardır.

— Personel Kanununa bağlı olarak çıkartılan 1-4 kararnamesiyle getirilen terfi düzeni, dürüst çalışmayı değil, dalkavukluğu teşvik etmektedir.

— Personel Kanunu içinde, teknik eleman ücretleri 8 yıldır değişmeyen çok düşük bir düzeyde dondurulmuş, buna karşılık, yan ödemelerle bu durumun hemen düzeltileceği daha 1970 yılında yetkililer tarafından ifade edilmiştir. Oysa aradan geçen iki buçuk yıl içinde, yan ödemelerin verilmesi şöyle dursun, artan hayat pahalılığıyla, ücretler fiilen % 45 daha düşürülmüştür.

TEKNİK ELEMANLAR, PERSONEL KANUNU DIŞINA ÇIKARTILMALI

— Teknik elemanlar, teknik bilgi ve emekleriyle memur statüsü bağdaşamaz. Teknik elemanları, memur statüsü içinde tutmakta ısrar etmek, gerçek anlamda sanayileşmeyi istememek demektir. Teknik elemanların üretici niteliği ancak İşçi statüsü içinde değerlendirilebilir ve verimli hale getirilebilir. Ulusal çıkarlar doğrultusundaki bir kalkınma politikası da, teknik elemanların işçi statüsü içinde ele alınmasını zorunlu kılar.

basından seçmeler

BİR BÜYÜK HUKUKCUMUZU DAHA KAYBETTİK

RECAİ SEÇKİN DE VEFAT ETTİ

Toplumumuzun yetiştirdiği büyük hukukçulardan, Anayasa Mahkemesi üyesi ve Yüksek Seçim Kurulu eski Başkanı Recai Seçkin de geçtiğimiz ayın ortasında 17 ekim 1972 günü Ankara'da vefat etmiştir.

1911 yılında doğan Recai Seçkin, 1934 yılında İstanbul Hukuk Fakültesini bitirmiş ve daha sonra Cenevre Üniversitesinde Hukuk doktorası yapmıştı. Hakimlik mesleğine 1941 yılında İstanbul'da hakim yardımcılığı ile başlayan Seçkin, sırasıyla İzmir Ticaret Mahkemesi Başkanlığı, Yargıtay üyeliği, Yargıtay 2. Başkanlığı, Yargıtay 1. Başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu değişikliğini tesbit etmek üzere kurulan komisyonda ve uluslararası anlaşmazlıkları sulh yoluyla çözümlemek için kurulan Lahey Daimi Hakim Divanında da çalışan Seçkin, ayrıca Türk Ticaret Kanunu ve buna ilişkin tüzüklerin hazırlanmasıyla ilgili çalışmalarda da önemli katkılar da bulunmuştur. 1960 yılında, Yargıtay 1. Başkanı iken Yüksek Seçim Kuruluna seçilmiş, 1961 ve 1965 de Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığına getirilmiştir. 1966 yılında ise Anayasa Mahkemesi üyeliğine getirilmiştir. 6 yıldır bu görevi oldukça başarılı yürüten, evli ve 4 çocuk babası Seçkin, 17 ekim 1972 günü bir kalp krizi sonunda hayata gözlerini yummuştur.

Teknik Güç, gerek ailelerine ve gerekse Türk halkına bu büyük kaybından dolayı başsağlığı dilerken, merhumun anısına bir saygı olarak ölümünden 3 gün önce Resmî Gazetede yayınlanan 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun bazı maddelerinin Anayasaya aykırılığı ile ilgili Anayasa Mahkemesi kararındaki karşıoy yazısının bazı bölümlerini aşağıya aynen alıyoruz.

KARŞIOY YAZISI

Sıkıyönetim Yasasiyle temel hak veya özgürlüklerin ne ölçüde daraltılabileceği ve kimi durumlarda belli bir süre için bir takım temel hak veya özgürlüklerin kaldırılıp kaldırılamayacağı sorununun çözümü için Anayasa'nın değişik 124. maddesindeki (Sıkıyönetim veya genel olarak savaş halinde, hürriyetlerin nasıl kayıtlanacağı veya durdurulacağı... kanunla gösterilir.) kuraliyle Anayasa'nın değişik 11. maddesindeki (Kanun temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunamaz.) kuralı arasındaki ilişkinin incelenmesi zorunludur.

Değişik 11. madde Anayasa'nın genel kuralları arasında yer almıştır ve bu bakımdan Anayasa'nın bütün kurallarının uygulanmasında ve yorumunda bu maddenin göz önünde tutulması zorunludur. Değişik 11. maddenin 1 fıkrasında Devletin bütünlüğünün, ulusal güvenliğin, kamu düzeni veya yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması gereğiyle ya da Anayasa'nın öbür maddelerinde gösterilen özel nedenlerle, temel hak ve özgürlüklerin yasa ile sınırlandırılabileceği, ancak, bu sınırlandırmaların Anayasa'nın sözüne ve özüne uygun olacağı kesin kurala bağlandıktan sonra yine bu sınırlandırmalar sırasında yasa koyucunun temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunmasının yasak bulunduğu, kesinlikle, bildirilmiştir.

Demek ki, Anayasa'nın 11. maddesinden başka maddelerde yazılı nedenlerle ve bu arada özellikle 124. maddesinde gösterilen savaş ya da sıkıyönetim nedenleriyle temel hak veya özgürlüklerin sınırlandırılması yalnızca Anayasa'nın sözüne ve özüne uyulmak, özgürlüklerin özüne dokunulmamak koşullariyle bağlı bulunmaktadır. Buna göre Anayasa'nın 124. maddesinin özel bir kuralı, 11. maddesinin ise genel bir kuralı kapsadığı ileri sürülerek 124. maddenin uygulandığı alanda 11. maddenin göz önünde tutulamıyacağı savunulamaz.

Savaş ve sıkıyönetim durumlarında devletin varlığı veya yokluğu söz konusu olduğu için bireyin temel haklarının veya özgürlüklerinin gözönünde tutulamayacağı, her neye mal olursa olsun, Devletin varlığının kurtarılması düşünüleceği görüşü dahi, anayasal düzenin bir yana bırakılması yollu bir tutumu haklı göstermez. İlk önce şu düşünülmelidir ki savaş da sıkıyönetim de anayasal düzen içinde yeri olan durumlardır ve bundan dolayı bu durumların dahi Anayasa ilkelerine bağlı tutulması gerekir.

Olağanüstü durumlar, olağan durumlara göre özellikler gösterdikleri ve olağan durumlarda gerekmeyen birtakım özgürlük sınırlandırmalarını haklı kıldıkları ve bütün bu sınırlamaların devletin olabildiğince az sarsıntiyle olağan duruma kavuşması düşüncesine dayandığı göz önünde tutulursa, sıkıyönetimin ilânını gerektiren olayların doğurduğu zorunluklarla bağlantılı bulunmayan ya da varılmak istenilen belli bir ereğin gerçekleşmesi yönünden aşırı görülen sınırlandırmaların konulması yetkisini veren yasa kurallarının Anayasanın 124. maddesine aykırı olacağı anlaşılır. Unutmamalıdır ki zorunluklar ancak kendi kapsamları içinde genel kurallardan uzaklaşmayı haklı gösterebilirler yoksa bir zorunluğun varlığı ileri sürülerek onun sonucu sayılmayacak nitelikte kurallar konulması zorunluğun sınırlarının aşılması olur ve o zorunluğa dayanılarak savunulamaz.

Bu genel açıklamalardan sonra, şimdi maddelere ilişkin karşıoy gerekçeleri açıklanacaktır.

1 — 1402 sayılı Yasanın 3. maddesinin a fıkrası : Bu fıkra, sıkıyönetim komutanına sıkıyönetim ilânına temel bulunan nedenlerin kapsamına giren adlî kovuşturma ile ilgili herhangi bir başvurma, istem veya karar gerekmeksizin ve bir gerekçe gösterme ödevi olmaksızın, belirtilen yerlerde arama yapma ve dilediği nesneleri alıp götürme yetkisi vermektedir. Bundan başka arama ve nesnelere elkoyamada da Ceza Yargılama Yasasının suçla bağlantı kurmayı öngören güvence koşullarını dahi öngörmüş değildir. Böylece Anayasa'nın değişik 15. maddesindeki özel yaşamın gizliliğine ilişkin temel hak ile 16. maddesindeki konut dokunmazlığı temel hakkı, bu maddelerde öngörülmeyen biçimlerde sınırlandırılarak bu hakların özlerine dokunulmuştur; bundan ötürü istem konusu fıkranın iptali gerekir.

2 — 1402 sayılı Yasanın 3. maddesinin c fıkrası : Anayasa'nın 25. maddesinde basımevi ve eklentilerine, suç aracı bulunsalar bile, elkonulması, bunların zoralımı yoluna gidilmesi ya da işletilmekten alıkonulması, salt ve kesin biçimde yasaklanmış ve böylece bu yasağın, her ne koşul altında olursa olsun, kaldırılmasına olanak bırakılmamıştır. Buna göre sıkıyönetim komutanına tanınan basımevlerini kapatma yetkisi, Anayasa'nın 25. maddesine açıkça aykırıdır ve bu yetkiyi kapsayan kural iptal olunmalıdır.

3 — 1402 sayılı Yasanın 11. maddesinin 1. fıkrası: Türkiye'nin her yerinde askerî birlikler ve bu birliklerde görev yapan askerî mahkemeler vardır. Sıkıyönetim mahkemeleri görevi vermek ve gerektiğinde bu mahkemelerde çok sayıda hâkim görevlendirmek yoluyla bu mahkemeleri güçlendirmek ve böylelikle sayıları çoğalacak olan davaları bu mahkemelerin görmesini sağlamak yerine sıkıyönetim dolayısiyle askerî mahkemelerde görülecek davalar için özel nitelikte mahkemeler kurmak yoluna gitmek, Anayasa'nın değişik 138. maddesinin 3. fıkrasındaki (Askerî mahkemelerin, savaş veya sıkı yönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu kanunla gösterilir.) kuralına aykırıdır; çünkü Anayasa'nın değişik 138. maddesinin 3. fıkrası kuralı, savaş ve sıkıyönetim durumlarında özel askerî mahkemeler kurulmasını değil, kurulu bulunan askerî mahkemelerin bir takım suçlar ve bir takım suçlular bakımından görevlendirilmesini öngörmektedir başka değimle sıkıyönetim durumu için özel askerî mahkemeler kurulması bu kuralın kapsam[ı] dışında kalmaktadır. Ge[r]çekten sıkıyönetim bir t[a]kım zorunluklar yüzünd[en] olağan düzenden ayrıl[an] bir yönetim biçimidir. Sık[ı]yönetim nedenleriyle ilgil[i] davalara askerî mahkeme[]lerde bakılması, yönetimi[n] bir asker yönetimi olması[]nın sonucudur. Ancak sık[ı]yönetimin şu veya bu ne[]dene dayanması ya da iş[]işleyebilmesi düşüncesi, g[e]nel askerî mahkemeler d[ı]şında sıkıyönetim süresiy[]le bağlı özel mahkemele[r] kurulmasını zorunlu kılmaz. Sıkıyönetimin doğurduğ[u] zorunluklar sınırını aşa[n] kurallar ise Anayasa'nın 124. maddesine de aykı[rı] olur; çünkü yukarıda d[a] belirtildiği üzere sıkıyön[e]tim Anayasa'nın 124. mad[de]desi uyarınca olağanüst[ü] bir yönetimdir ve bu nit[e]liğiyle sıkıyönetim dönem[in]de uygulanacak kuralla[r] ayrık durum niteliğinde[ki] kurallardır; ayrık duru[m] oluşturan kuralların ise o[]lağanüstü durumun gere[k]tirdiği ölçüde ana kuralda[n] ayrı olması zorunludur, oysa kurulu askerî mahk[e]melerden başka özel sıkıy[ö]netim mahkemeleri kur[ul]masını haklı gösteren b[ir] neden yoktur.

Sıkıyönetim için yeni b[] askerî birlik ve komutanl[] kurulması Anayasa bak[]

(Devamı Sayfa 2. de)

teknik güç

ONBEŞ GÜNDE BIR ÇIKAR

SAHIBI : İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Adına İzzettin SILIER
YAZI IŞLERI MÜDÜRÜ : Demirtaş CEYHUN

ADRES : Halâskârgazi Cad. No. 35, Kat: 1 Harbiye/İSTANBUL Tel : 48 36 42 / 47 96 57

DIZGI BASKI MURAT MATBAACILIK KOLL. ŞTI.
Çatalçeşme Sok. Fırat Han. 30 - Cağaloğlu-Ist Tel: 27 45 71

FIATI : 1 TL. (Bütün üyelere parasız gönderilir.)